

הזמן, ויפה הורה רוס מעלתו. אבל אם יש חשש שאח"כ לא יתנו רשות לפנות, וא"כ ישארו בקרקע נכרי לחרוש ולזרוע עליהם. אם הדבר כן, היה דעתי נוטה להתיר ולפנות, כמו שמותר לפנות מקברי נכרים לקברי ישראל, או כדי להניחו למקום שלו [יו"ד ריש סי' שס"ג]. ועכ"פ מכאן והלאה, כיון שיש צידם לקנות קרקע לחלוטין, לא יקברו במקום הזה¹⁷.

ומעתה לדעתי אם יהיה צמוחים שגם אחר כלות הזמן, יהיה להם רשיון לפנות העצמות משם למקום אחר, קודם שישוב הקרקע לבעליו נכרי לחרוש ולזרוע, א"כ כל הפלפול בחנם, שמהיכא תיתי להתיר לפנות עתה, ופן ואולי צריצוי הזמן אולי יחיו המתים, או יוכלו לקנות הקרקע לחלוטין, וגם אם לא יוכלו לקנות קודם הזמן, יעשו זה בסוף

סימן צ

בדין קבורת נפל

מיירי, דלענין טומאה מטמא ומנוה ליכא לקברו, ולכך כשנפרך טהור ומותר שאינו מן הנקברין, אלא ודאי שגם נפל מנוה לקברו, ע"כ דברי מעלתו.

ב"ה פראג א' כ"ב סיון תקל"ו לפ"ק.

תשובה

שלום וישע רב לכבוד אהובי הרב המופלא האלוף בתורה. מדבר בשפה ברורה. כבוד מוהר"ר בער נר"ו אב"ד דק"ק גויטיין יע"א.

מכתבו הגיעני, ועל דבר שאלתו בד"ת, הנני משיב על ראשון ראשון. אשר שאל צדיני קבורת נפל ציו"ט. הנה כבר נשלם בדפוס חלק או"ח מחיבורי נודע ציהודה [מהדו"ק], ושם צ"ט ט"ז בארתי כל דין קבורת נפל ציו"ט. ושם בארתי שאין דברי הצ"י [יו"ד סוס"י רס"ג] סתרי אהדדי, שהתחיל בהסרת ערלתו, ומסיים שאפילו קבורתו אסור. וכאשר יוגמר כל חיבורי ואחלקה ביעקב ידרשנו משם, וכעת לא רציתי להכפיל הדבר.

ראני תמה, אטו הנקברין דחשיב שם במשנה שלהי תמורה, יש מנוה לקברן, ואטו בשר בחלב יש מנוה לקברו, וכמו כן איך דחשיב התם. אבל שורש הדבר, מה שהוא אסור בהנאה ואין מנוחו בשריפה, הוא מן הנקברין וקרי ליה נקברין, שעכ"פ צריך להעלימו שלא יכשל בו¹⁸, ואדרבה להכי אפרו אסור, לפי שאין שום מנוה בקבורתו, ולא שייך דבר שנעשה מנוחו, וכמ"ש תוס' שם דף ל"ג ע"ב בד"ה הנשרפין. וליכא לאקשויה, א"כ מת שמנוה לקברו ראוי להיות אפרו מותר, והרי הוא דומה לנשרפין שג"כ נעשה מנוחו. הא ליתא, שהנשרפין מנוח שריפתן משום איסור דידהו, ולכך כשנשרפו אמרינן כבר נעשית מנוחו, אבל מת מנוח קבורתו משום ציונו ולא משום איסורו, ולכך לא שייך בו נעשית מנוחו¹⁹. ומעתה גם נפל, אע"פ שאין מנוה בקבורתו, מ"מ אפרו אסור ומהנקברין הוא, שעכ"פ צריך לקברו שלא יכשל בו ליהנות ממנו, כמו כל איסורי הגאה הנקברין.

ומה שרצה מעלתו להביא ראיה דנפל מנוה לקברו, ממ"ש התו"ט צפ' י' לשבת [מ"ה], דכזית מן המת מנוה לקברו. אני תמה, הרי הא דאמרינן דנפל אין מנוה לקברו, אטו הטעם דיש בקבורה איזה שיעור, דנימא דנפל אין בו שיעור, הא ודאי ליתא. ואמנם הטעם דקבורה משום כבוד המת, שזה כבודו שלא יהיה מוטל בציון, וממילא אפילו כזית ממנו, ציון המת הוא שיהיה מוטל כנצילה, ולכך מנוה לקברו, אבל בנפל לא שייך כבוד, ולכך אין מנוה לקברו.

ומ"ש שראוי להתיר קבורת נפל ציו"ט משום שמחת יו"ט, שלא ינטרכו הכהנים לנאת מהשכונה. אני תמה, דכיון שאין מנוה בקבורת נפל, איך נתיר הקבורה. ודי אם היה כדאי לדחות יו"ט משום שמחת יו"ט להתיר הטלטול ולהוציא לחוץ, אבל איך נתיר הקבורה שיש בו מלאכה שלא לצורך שמחה. ולא אאריך בפרט הזה, לפי שכל דיני קבורת נפל ציו"ט מה דינו וכן ציו"ט שני, וכמו כן אם הוא ודאי נפל או ספק נפל, הכל כבר מבואר בחיבורי הנ"ל.

ומה שרצה מעלתו להביא ראיה מסוף תמורה [ל"ד ע"א], דקאמר נקברין אפרן אסור, ופריך שם ונקברין אפרן אסור, והתניא דם הגדה ובשר המת שנפרכו טהורין, מאי לאו טהורין ומותרין כו'. וע"ז הקשה מעלתו, דלמא בנפל

סימן צא

בהא דאמר רבי שמעון כל שהוא למכות

ל"ח ע"א [ד"ה דלית], ובע"ז ס"ח ע"א [ד"ה ואידך], ובעמילה י"ח ע"א [ד"ה תני], הקשה לר"ש דקובר כל שהוא

שהקשה מעלתו על התוס', וכתב התוס' בג' מקומות נעלם מהם גמרא ערוכה. והוא שהתוס' צנוזר דף

למכות, למה ליה משרת להיתר מנטרף לאיסור, דלדידיה ליכא צירוף. ותירץ דכי לית ליה הני מיילי היכא לאיסור צעין, אבל ע"י תערובות אית ליה. ותימה לי שהוא נגד גמרא ערוכה, במסכת שזעות דף כ"א ע"ב, צעי למיפשט דר"ע לית ליה דר"ש, מדתנן ר"ע אומר נזיר ששרה פתו ציין ויש צו כדי לזרף כזית חייב, ואי סלקא דעתך דכר"ש ס"ל למה לי צירוף, ע"כ. ולדברי התוס' אין מקום כלל לפשיטות זו, דהרי גם לר"ש איתא צירוף בתערובות¹. ועוד קשה, דכאן משמע להדיא דר"ש לית ליה דר"ע דהיתר מנטרף לאיסור, ועל כרחק צריך לומר דלדידיה צריך משרת לטעם כעיקר, וכתירוץ קמא של תוס' נזיר שם, ולא כתירוץ בתרא, ול"ע. עכ"ל מעלתו אות באות.

והגה אף שקושייתו היא קושיא עצומה, אעפ"כ מעלתו בלשונו לא דק בכמה דברים. בראש מ"ש דבשזעות צעי למיפשט, דמשמע שהוא רק הוה אמינא בגמרא, ובאמת לא נדחה הפשיטות הזה כלל, ולפשיטות גמור אמרו שם דבר זה מכח הוכחה זו דר"ע לית ליה דר"ש. גם מ"ש ועוד קשה, לא ידעתי כוונתו, דהיינו הקושיא ראשונה בעצמה, דמדפשיט דר"ע לית ליה דר"ש, ממילא גם ר"ש לית ליה דר"ע. ואמנם כיון דרבינו יקיר שם במס' ע"ז בתוס' סובר סברא זו, לחלק בין איסור צעין [ד]סובר ר"ש כל שהוא למכות, ובין טעמו של איסור שאז צריך צירוף. ורבינו פרץ דוחה שם דבריו, מטעם כיון דליף מגיעולי נכרים דטעם כעיקר, הרי הוא כגופו של איסור ממש, וג"כ כל שהוא למכות, ושום אחד מהם לא הביא הך סוגיא דשזעות, קשה לומר על שני גדולי הדור מצעלי התוס', ששניהם העלימו עין מגמ' ערוכה שם במס' שזעות.

לכן הנלע"ד אף דר"ע ודאי לא סבר כר"ש, אכתי אין הוכחה דר"ש לא סבר כר"ע. דלר"ע ודאי אין לחלק בין גוף האיסור ובין טעם כעיקר, אם מדין תורה טעם כעיקר. וע"כ לא נחלקו רבינו יקיר ורבינו פרץ אם יש לחלק בכך אלא אליבא דר"ש, דהא ודאי דר"ש דסבר כל שהוא למכות, ולא נאמר כזית כלל אלא לענין קרבן, היינו שכך היה לו דבר זה בקבלה, ששיעורין לא נאמרו אלא לקרבן, ויכול לומר שגם היה לו בקבלה, שמה שכל שהוא למכות, הוא רק באיסור צעין ולא ע"י טעם, זה סברת רבינו יקיר. ורבינו פרץ סובר שאין סברא לחלק בין טעם ובין ממש, כיון שכבר ילפינן טעם כעיקר, ובודאי לא נאמר צייני לחלק בזה.

והגה שם בשזעות הסוגיא היא כך, איבעיא להו, ר"ע בכל התורה כולה כר"ש ס"ל ובדין הוא כו', או דילמא בעלמא כרבנן ס"ל והכא היינו טעמא הואיל ומפרש חייב כו',

לדידכו אודו לי מיהת הואיל ומפרש חייב כו'. והנה הדבר צ"ע, כיון דע"כ ר"ע ס"ל סברא זו, הואיל ומפרש חייב, שהרי השיב להו לדידכו אודו לי מיהת כו', וא"כ מי יכריחנו לומר דר"ע בכל התורה כר"ש ס"ל, ומה חסר לנו שגם ר"ע טעמו באמת הואיל ומפרש חייב. וצ"ל מדלא הקדים התנא דין מפרש, והוי להתנא להקדים תחילה שהמפרש שלא אוכל כל שהוא חייב, ואח"כ פלוגתא דר"ע ורבנן, כיון דמזה הוא דלומח עיקר הפלוגתא, לכן היה סובר דבאמת פלוגתא שלהם שייכא אף בלי הטעם דמפרש חייב, דר"ע בכל התורה כולה כר"ש ס"ל. והנה אם נימא שטעם ר"ע בעצמו הוא משום דסבר כר"ש, א"כ ע"כ לר"ע חייב בסתם כמו במפרש בלי שום חילוק, שאם היה לדידיה איהו חילוק בדבר, א"כ איך הקשה לרבנן לדידכו אודו לי מיהת הואיל ומפרש חייב, והרי איהו עצמו לא ס"ל הואיל הזה, שהרי הוא עצמו מחייב במפרש יותר מבסתם, אלא ודאי דר"ע בעצמו מחייב בסתם כמו במפרש. ואם נימא שטעמו דר"ע בעצמו, לא משום הואיל, אלא משום דסובר כר"ש, א"כ מטעמיה דר"ש ג"כ אין חילוק בין סתם למפרש. והא ודאי דמפרש דחייב בכל שהוא, אין צריך לזה שום הלכה למשה, אלא הטעם מלד הסברא שהוא אחשביה, וכיון שהוא אחשביה הרי הוא לדידיה כזית שלם², וא"כ אם נבלע הך כל שהוא שפירש בשזעותו שאוסר על עצמו, באוכל אחר, למ"ד טעם כעיקר, ודאי שאסור עליו כמו אם היה זית שלם ונבלע, דמהי תיתי לחלק, דליכא למימר שכך היתה הלכה שאינו בכל שהוא אלא כשהוא צעין, שהרי אין צריך לזה שום הלכה. ומעתה גם בסתם לר"ע חייב אפילו נבלע, וכיון דטעמיה דר"ע הוא משום דסובר כר' שמעון, א"כ מכלל דלר"ש אין חילוק בין טעם ובין צעין, ושפיר הקשה [הגמ'] אי ס"ד כר"ש ס"ל למה לי צירוף. וכ"ז להוכיח דר"ע אין טעמו בשזעות משום דסובר כר"ש. אבל ר"ש שפיר י"ל דסבר במשרת כר"ע³, ובשזעות באמת ר"ש אינו מחייב רק צעין, אבל בתערובות אינו מחייב בכל שהוא, ולית ליה הך סברא הואיל ומפרש חייב, ושפיר נסתפקו התוס' בזה, ונחלקו צו רבינו יקיר ורבינו פרץ⁴.

ובזה נלע"ד לפרש שם בסוגיא דשזעות, דקאמר ת"ש ר"ע אומר כו', ועוד תנן שזעה שלא אוכל, ואכל נבילות וטריפות שקצים ורמשים חייב כו', וריש לקיש אמר אי אתה מונח אלא או במפרש חזי שיעור ואליבא דרבנן, או בסתם אליביה דר"ע, ואי סלקא דעתך ר"ע בעלמא כר"ש ס"ל, כל שהוא נמי מושבע ועומד, אלא ש"מ בעלמא כרבנן ס"ל. והנה יש לדקדק, כיון שכבר הוכיח מדברי ר"ע עצמו דלא ס"ל כר"ש, מה הוסיף להוכיח מאוקימתא דר"ל אליביה דר"ע. ולדידי ניחא, דמר"ע לא הוכיח אלא שאין טעמו של

ר"ע במשנתנו משום דסבר כר"ש בעלמא, אבל אכתי אפשר דסבר כר"ש באיסור בעין. ובמשנתנו דודאי דמיחייב אפילו בטעם דומיא דמפרש, באמת אין טעמו משום דסבר כר"ש, דאולי בטעם גם ר"ש סבר דבעינן שיעור, אלא טעמו משום

הואיל ומפרש חייב. לכך הוכיח מדריש לקיש דר"ע לא ס"ל כלל כר"ש, דשם ליכא לאוקמי שאכל נזילות נזילות בהיתר חזי שעור, דא"כ מ"ט דר"ש דפוטרי, שהרי ר"ש פוטרי משום דמושבע ועומד הוא, אלא ודאי דר"ע לא ס"ל כר"ש.

סימן צב

ביאור דברי הכס"מ פט"ו ממאכלות אסורות הל' ט'

ומה שהקשה על הכסף משנה בפט"ו ממאכלות אסורות ה"ט, כתב הרמב"ם, חמץ בפסח אע"פ שהוא מאיסורי תורה אינו בכללות אלו <של טבל ויין נסך> לפי כו'. וכתב הכסף משנה, בא לתרץ למה לא אמר ר' יוחנן ורשב"ל, <דהם בעלי מימרא זו לכל איסורים בנותן טעם חוץ מטבל ויין נסך, בע"ז ע"ג ע"ז> וחץ מחמץ בפסח שאסור בכל שהוא בכל ענין, ונתן טעם כו', עכ"ל הכ"מ. ודברים הללו מרפסין איגריין, הלא בהדיא אמרו ר"י ור"ל בפסחים כ"ט ע"ב, חמץ בזמנו בנותן טעמו, וקאמר הגמ' שם דאולי לטעמייהו דמסכת ע"ז הנ"ל, שלא הו"א חמץ מכלל שאר איסורים, ואיך יקשה הרמב"ם דיאמרו ג"כ חוץ מחמץ. ותיירונו פשיטא שאינו עולה. ואם אמנם דברי הרמב"ם, לולא פירוש של הכסף משנה, כבודו במקומו מוגה, הייתי יכול לתרץ, דלא קאתי רק לתרץ דברי עצמו שהוא פוסק בחמץ כרב ושמואל שם, ובמימרא דכל איסורים הנ"ל פוסק כר"י ור"ל, ואם כן יוקשה על דבריו, למה לא פרט שם בהלכה ו' גם חוץ מחמץ. זה רצה לתרץ, וכתב דאינו דומה לשאר איסורים, לכן לא כלל חמץ עמהם אף שדינו שוה. אבל מנא אתי און להכסף משנה יש לו על מה לסמוך, ודברי הרמב"ם בפירוש המשנה בפ"ה מע"ז מסייעים לו, ונשאר לי מוקשה דברי תרומתו ונ"ל ע, עכ"ל מעלתו לשונו ממש.

אל הר האלהים ועל משה בחירו, לחשוב סרה שגם מרצינו הגדול הרמב"ם נעלם הסוגיא לפסחים, וזה טעה, ודברי הרמב"ם בפירוש המשנה נכונים, אף אם נימא שהכ"מ שגה בזה. דהנה כונתו בהשגתו על הרמב"ם, שהרמב"ם כתב שם בפירוש המשנה במשנת אלו אסורין כו', וכתב שם בסוף דבריו, וחמץ בפסח בלבד בין במינו ובין שלא במינו במשהו, ואמנם יצא מכלל דין איסורים שבתורה, לפי שהוא בזמן קצוב, ואין איסורו חוזר לעצמו בלבד כשאר כל איסורים שקדם הדיבור בו, אבל הוא תלוי בזמן וכשעבר הזמן סר איסורו, ולפיכך לא התנה בו התלמוד כשם שהתנה ביין נסך וטבל, עכ"ל הרמב"ם. ודימה מעלתו שכוונת רבינו כמה שאמר ולפיכך לא התנה בו התלמוד, כוונתו על ר"י ור"ל, וכפירושו של הכ"מ בהלכות מאכלות אסורות, אבל אין אנו אחראין לפרש כוונתו כן.

והנה העמקתי כל דבריו, אף שהייתי יכול להשיב ולרמוז קושייתו בקיצור. אך עבידנא ליה נייח נפשיה, אשר ביקש במכתבו שיבואו דבריו לזכרון חוץ חיבורי דפוס להיות לו לזכרון לדורות. ואף כי הקשה לשאלו, כי חיבורי כבר הוא מסודר על קדר הש"ע, ומתשובות מסומנים בקיימנים איש על דגלו, ואיך אכלכל הקידור להוסיף על המספר. וגם יש כאן חסרון כים, כי הבעלי מלאכה מחשבים העמודים ואינם מוותרים לבחר. אעפ"כ דרכי לעשות נחת רוח לכל אחד רצונו בכל מה דאפשר.

ואמנם מה היא כוונתו, לזה אקדים הקדמה קטנה. דהא ודאי דהרמב"ם מפרש דרבא בפסחים דאמר דף ל' ע"א, חמץ בפסח בין במינו כו' במשהו כרב, היינו כרב ולא מטעמיה דרב, דאילו טעמיה דרב הוא משום דסבר כר"י, ואילו רבא סובר משום חומרא דחמץ אפילו לרבנן דפליגי על ר"י, וכדברי התוס' שם בד"ה אמר רבא, שאילו היה סובר הרמב"ם כפירוש רש"י [ד"ה אמר רבא], לטעמא דרבא משום דסובר מין במינו [במשהו] כר' יהודה, היה הרמב"ם פוסק כר' יהודה, והרי הרמב"ם פסק [שם בריש פט"ו] דלא כר"י, ובחמץ פסק [בפ"ה מחמץ ומנה ה"ה] כרבא, מכלל שהרמב"ם מפרש כפירוש התוס', ועיין בדברי הרב המגיד וכסף משנה בפ"ה מחמץ הלכה ה', וזה ברור. ומעתה קשה על רבא הך ברייתא, ומייתי בשלהי עבודה זרה ע"ג ע"ב, דתניא כוותיה דר"י ור"ל, כל איסורין שבתורה בין במינן ובין שלא במינן בנותן טעם, חוץ מטבל ויין נסך. למה לא קאמר חוץ מחמץ בפסח, דבשלמא לרב ושמואל לא קשיא הך ברייתא, משום דאיניהו טעמייהו דפסקי כר' יהודה, והך ברייתא רבנן, והרי יש ברייתא דתניא כוותיה דרב ושמואל, אלא שברייתא ההיא בודאי אליבא דר' יהודה היא, שהרי בכל איסורין שבתורה קאמר שם במשהו במינן. וא"כ לרבא דסבר דחמץ בפסח אפילו לרבנן דפליגי על ר"י מודו שהוא במשהו, בזה לא מסתייע מהך ברייתא דתניא כוותיה דרב ושמואל,

ועתה נבוא להשיב על דבריו. הנה קושייתו על הכ"מ היא קושיא עמומה, ולכאורה אין מקום להליך, כי אם שתקפה על הרב משנתו בכלן, ונעלם ממנו דברי ר' יוחנן בפסחים כ"ט הנ"ל. ואמנם אנחנו בעזה"י נליך בעדו לתרץ דבריו, ואעפ"כ השגתו של מעלתו היא השגה גדולה על הכ"מ! אבל מעלתו בחוקתו גבה עד להשחית, וחשב להרוס

ותיבתא איכא לדידיה מהך זרייתא דתינא כותיה דר"י ור"ל, ואיהו ליכא לתרוצי נפשיה הא מני רבנן היא, דהרי הוא אומר דבחמץ גם לרבנן אסור. וא"כ לדידיה קשיא, מדוע לא קאמר זרייתא זו ג"כ חוץ מחמץ^ל, כמו שאמר חוץ מיין נסך וטבל. ולכך התחכם הרמב"ם לתרץ, לפי שחמץ בפסח בלא"ה אינו נכלל בכל איסורים, לפי שאיסורו תלוי בזמן, ולפיכך לא התנה בו התלמוד כו'. וכוונתו על הך זרייתא לתרץ דברי רבא, אבל לא על ר"י ור"ל כיון הרמב"ם.

ועכשיו אבוא להליץ גם בעד הכ"מ. והנה ידע מעלתו שגם הוא שגה, והיה סבור שהגירסא בפסחים כ"ט ע"ב, ר"י ור"ל דאמרי תרוייהו חמץ בזמנו כו'. ובמחילה מכבוד מעלתו שקר העיד בשם רשב"ל, כי לא נזכר שם כלל רק ר' יוחנן, ולבסוף אמר ר' יוחנן לטעמיה, דר"י ור"ל דאמרי תרוייהו כל איסורין שבתורה כו', נמצא דהך מימרא דכל איסורים שבתורה, אמרי תרוייהו, אבל הך מימרא דחמץ בנותן טעם, לא אמר ר"ל כלל רק ר"י לחודיה. וא"כ קשה על ר"ל, למה אמר חוץ מטבל וי"ג, ולא אמר ג"כ חוץ מחמץ בפסח. וזה בא הרמב"ם לתרץ, ואמר דלכך לא אמר ר"ל חוץ מחמץ, לפי שאינו בכללות אלו. זהו כוונת הכס"מ, ואף שהלשון בכס"מ הוא בזה הלשון, בא לתרץ למה לא אמרו ר"י ור"ל חוץ מחמץ בפסח, איכא למימר דעיקר כוונתו על ר"ל, ואגב שיטפיה נקט ר"י ור"ל. באופן ששוב אין כאן כל כך תמיהה על הכס"מ, כמו שחשב מעלתו דעתו.

והנה אכתי יל"ד, וגם על ר"ל למה הוטרף הרמב"ם לתרץ, והרי איכא למימר דר"ל באמת ס"ל בחמץ בפסח

זנ"ט כדס"ל לר' יוחנן^ל. י"ל שאם לא היה לנו שום תירוצ' אחר על ר"ל, רק דסובר גם זהא כר"י דחמץ בפסח בנותן טעם אס כן מפורש זה דדברי ר"ל, שהרי כללל כ"ל כל איסורים בנותן טעם חוץ מיין נסך וטבל, ומדשיירי לחמץ, מכלל דסובר שגם חמץ בנותן טעם. א"כ היא גופא קשיא, בפסחים כ"ט ע"ב דקאמר זגמ' ר' יוחנן אמר חמץ בזמנו בין זמניו כו' בנותן טעם, הוה ליה למימר ר"י ור"ל דאמרי תרוייהו חמץ בזמנו בנותן טעם, ולסיים ר"י ור"ל לטעמיהו, ומדאחז ר"י זרישא ושבקיה לר"ל, משמע שר"ל לא ס"ל בחמץ כן, או שלא ידענו דעתו בחמץ, וקשה הרי ר"ל כללל כ"ל כל איסורים, ולא נקט חוץ מחמץ. ולכך הוטרף הרמב"ם לומר מזה אין הוכחה, דשאני חמץ שאינו בכלל שאר איסורים.

וידעתי שאכתי יש לדחות, דלעולם ר"ל בחמץ כר"י ס"ל שהוא בנותן טעם, והוא באמת מוכח מכללל דאמר כל איסורים כו'. והא דלא קאמר בפסחים ר"י ור"ל דאמרי תרוייהו, היינו משום סוף דברי ר"י, דאמר שם לאחר זמנו מותר כר"ש, והיינו ע"כ מותר לגמרי ואפי' בנותן טעם שרי, וכמו שפירש"י שם, דאל"כ מה הפרש בין תוך זמנו לאחר זמנו, וא"כ אולי ר"ל לא ס"ל לאחר זמנו כר"ש אלא כר"י, או דסבר דר"ש קניס אפי' ע"י תערובות. אלא דכיון דע"כ צריכין לנו לתרץ מה הוא דעתו דר"ל, שוב יותר ראוי לאוקמי דר"ל אליבא דהלכתא דסובר חמץ במשהו, והא דלא נקט חוץ מחמץ, הוא מטעם דיהיב הרמב"ם שאינו איסורו מלד עזמו, באופן שעכ"פ כבר אין על הכסף משנה כל כך פליאה כמו שחשב מעלתו.

סימן צג

בענין אמירת לשם יחוד

והרבה היה לי לדבר מזה, אבל כשם שמצוה לומר דבר הנשמע, כך מצוה שלא לומר דבר שאינו נשמע, וה' ירחם עלינו.

ובגוף דבריו שצריך להוציא מפיו שעושה הכונה על פי הסוד, ומציא ראיה מריש זבחים [ב' ע"ב], שבגמ' צריך שיאמר בפירוש שעושה לשם גירושין, וכן בנדר גמ' בלבו צריך שיוציא בשפתיו [שבועות כ"ו ע"ב], ע"כ דברי מעלתו. ואני אומר ממוקם שהציא ראיה משם הוא סתירה, דהרי מחלק שם בין אשה לקדשים, דאשה סתמא לאו לגירושין עומדת, ולכך צריך שיאמר צפה, וקדשים להכי סתמן כשרים, לפי שסתמא לשמן עומדים. וא"כ מצות שלנו קדשים יניחו קדשי גבוה, וסתמא לשמן עומדים. ומה שהציא מגדלים, לא הציא אלא שמחשבה צלי דיבור אינו כלום, אבל מעשה דדבר שסתמא לשמה, לא צעי שום סיוע^ל. ואני אומר

דעל הרביעית אשר שאל בנוסח לשם יחוד, אשר חדשים מקרוב נתפשט ונדפס בסידורים^ל. הנה בזה אני משיב, עד שאתה שואלני נוסח אמירתו, יותר ראוי לשאול אם נאמר כי טוב באמירתו. ולדעתי זה רעה חולה בדורנו, ועל הדורות שלפני זמננו שלא ידעו מנוסח זה ולא אמרוהו, והיו עומלים כל ימיהם בתורה ובמצוות, הכלל ע"פ התורה וע"פ הפוסקים, אשר דבריהם נובעים ממוקד מים חיים ים התלמוד, עליהם נאמר תומת ישרים תנחם, והם הם אשר עשו פרי למעלה וגדול מעל שמים חקדם. אבל בדורנו הזה כי עזבו את תורת ה' ומקור מים חיים, שני התלמודים צבלי וירושלמי, לחצוב להם צורות נשצרים, ומתנשאים ברום לבצם כל אחד אומר אנכי הרואה, ולי נפתחו שערי שמים, ובעבורי העולם מתקיים, אלו הם מחריצי הדור. ועל הדור היתום הזה אני אומר, ישרים דרכי ה' ונדיקים ילכו זהם וחסידים יכשלו צם.

שיש ברכה לפנייה, אין צריך לומר שום דבר לפנייה רק
הברכה¹. וכל דבר שאין ברכה לפנייה, אני נוהג לומר בפי, הנני
עושה דבר זה לקיים מצות בוראי, וזוה די ואין צריך יותר²,
והכוונה הוא רק פירוש המלות, וכל התיקונים למעלה נעשים
מאליהם ע"י מעשינו.

אבל מה שפלפל מעלתו, מה שאומרים נוסח ליחד שם
יו"ד ה"י בוי"ו ה"י, אם יש בזה משום הוגה השם,
ופלפל בדברי התוס' [סוכה ה' ע"א ד"ה יו"ד], אם צשני
אותיות ראשונות יש איסור הוגה השם. הנה לפי מה שאני
זכור מילדותי, ששמעתי האנשים ההם היו אומרים שם יו"ד
ה"י בוי"ו ה"י במילואו, וזוה ודאי ליכא משום הוגה השם³.
אבל כבר גליתי דעתי שיותר טובה השתיקה ושתיקה הדבר,
וגם במחשבה לא יחשוב רק פירוש המלות, ובדרך זה ילך
צטח ולא יכשל בשום דבר. ויותר מזה אין להאריך בדברים
כאלו. ולרוב הטעיה אקצר⁴.

דברי הד"ש

קל וחומר הדברים, אם בקדשים אף שודאי מצוה שיעשה
בפירוש לשמה, וכמו שאמרו בזבחים שם לשם עשה דברים
הזבח נזבח כו', אפילו הכי אחנו בית דין דלא לימא לשמו,
דלמא אחי למימר שלא לשמו, והיינו שלא יאמר ולא יחשוב
אפילו בלבו, כדמפורש התם בתוס' בזבחים דף ז' ע"ב ד"ה
(קיימו) [קיימין] ז"ד, רק יעשה העבודה ולא יחשוב כלל.
ואני אומר אם חשו התם שלא יאמר לשמו פן יאמר שלא
לשמו, וכן שלא יחשוב לשמו פן יחשוב שלא לשמו, אף שהוא
חשש רחוק שיטעה בין לשמו לשלא לשמו. ק"ו בכונת
התפלה והמנות שיש בהם כמה עיקולי ופשוטי, וכמה חשש
קילוף בנטיעות, כאשר ראינו כל זה במופת, פשיטא שיש
לצטל שלא יכוין כלל, ודי שעושה המצוה לשם מצוה⁵.

דמ"ש מעלתו, שטוב להיות הקשר אמיץ כדיבור ומחשבה
ומעשה. הנה אנשי כנסת הגדולה הם תיקנו לנו
תפלות וברכות, וליכא מידי דלא רמיזא בנוסח התפלה
והברכה, וברכה הוא התעוררות הדיבור ומחשבה, וכל מצוה

סימן צד

דין חציצה בין חדר לחדר לטומאת מת

שאינו נעשה אוהל לטהר, ג"כ אינו חוצץ, וכפי שסבר
הראב"ד [שם] דעתו של הרמב"ם שם, אבל בפירוש המשנה
נתן הרמב"ם הטעם משום דעתו לפנותו.

ואני אומר, שעל כרחק אי אפשר לומר דשום כלי אף שאינו
מקבל טומאה, לא יחוצ כדרך שאינו נעשה אוהל, וכפי
שחשב הראב"ד בדברי הרמב"ם. דא"כ לא מצינו דינו ורגלינו
במה שאמרו בפי' לא יחפור [ב"ב] ריש דף כ' ע"א, היא
גופא תיחוצ, דהא כלי חרס אינו מיטמא מגבו. והדבר יפלא,
וכי סלקא דעתך שכלי חרס יהיו עדיפי לחוצ מכלי גללים
ואצנים¹. אמנם אם נימא מטעם דלא מצטל ליה, כמפורש
בדברי הרמב"ם בפירוש המשנה, וכן פי' הרב כסף משנה
דעתו בחיבורו בפי' י"ג [מטומאת מת] הלכה ד', א"כ ניחא,
דשם במס' ז"ב מיירי במצטלו שם, וכמ"ש התוספות שם
בד"ה היא גופה, ע"ש². אמנם בדברי התוספות שם ב"ב
[י"ט ע"ב] ד"ה רואין, במה שכתבו ומיהו בפירוש משניות
מצא ר"י ואפילו במפתח שאינו מקבל טומאה וכו', ושם ע"כ
אין הטעם משום דאינו מצטל ליה, דא"כ הדרא קושיית
התוס' לדוכתא, דלמה דפריך תצן הא קחזי ליה, ורובה
להוכיח שאפילו רובה ליטלו חוצץ, א"כ תקשי אמאי בעינן
יכולים לעמוד בפני עצמו, והש"ך הביא דברי התוס' לומר

תשובה

לוורנא. להרב מהר"ר מנחם נאווריי.

בדין חציצה בין חדר לחדר שהמת בו, פלוגתא בין הט"ז
[ס"ק י'] והש"ך [ס"ק ט"ו] בסימן שע"א. זה דבר
פשוט, שבתורת אוהל אפילו כלים שאינם מקבלין טומאה,
אינם נעשים אוהל כי אם להחמיר להביא הטומאה אבל לא
לחצוץ, והוא מפורש ריש פ"ו דאהלות, והרי שם מפורש
שאפילו כלי גללים וכלי אצנים וכו'. אמנם כל זה בתורת
אוהל, אבל בחציצה שחלון בין בית לבית, לא מיירי במשנה
היא, דשם תנן נעשים אוהלים לטמא אבל לא לטהר. ובפרק
ח' משנה ג' שם שנינו, אלו מביאין ולא חוצצין, ושם מיירי גם
לענין חציצה בתוך חלון שבין חדר לחדר שבגדו, וכן פירש
הרמב"ם שם בפי' המשנה, ושם מסיים במשנה מוסיף עליהם
הרחיים של אדם. והנה הר"ש פי' בהדיא שהוא מקבל
טומאה³, וא"כ אין בזה חידוש. אבל הרמב"ם לא פירש בו
שהוא מקבל טומאה, ומדבריו בחיבורו בפי' י"ג [מטומאת
מת] הל' ד', מפורש שאינו מקבל טומאה. ומדברי הרא"ש
בפירוש המשנה שכתב שם כלי עליו, נוטה גם כן דלא איכפת
לן בקבלת טומאה רק בשם כלי. אמנם הרא"ש לא נתן בו
טעם למה אינו חוצץ, ולפי פשטן של דברים, דעתו כל מה

ש פ ו ש ע ר שו"ת בענין לשם יחוד התפילה

בס כו'. ובגוף דבריו שצריך להוציא מפיו שעושה הכוונה על פי הסוד, ומביא ראיה מריש זבחים (דף ב ע"ב) שבגט צריך שיאמר בפירוש שעושה לשם גירושין וכן בנדר גמר בלבו צריך שיוציא בשפתיו עד כאן דברי מעלתו, ואני אומר ממקום שהביא ראיה משם הוא סתירה, דהרי מחלק שם בין אשה לקדשים, דאשה סתמא לאו לגירושין עומדת ולכך צריך שיאמר בפה, וקדשים להכי סתמא כשרים לפי שסתמא לשמן עומדין, וא"כ מצות שלנו קדשים נינהו קדשי גבוה וסתמא לשמן עומדים, ומה שהביא מנדרים לא הביא אלא שמחשבה בלי דיבור אינו כלום, אבל מעשה בדבר שסתמא לשמה לא בעי שום סיוע, ואני אומר ק"ו הדברים, אם בקדשים אף שודאי מצוה שיעשה בפירוש לשמה וכמ"ש בזבחים שם לשם ששה דברים הזבח נזבח כו', אפ"ה אתנו ב"ד דלא לימא לשמו דלמא אתי למימר שלא לשמו, והיינו שלא יאמר ולא יחשוב אפילו בלבו, כדמפורש התם בתו' בזבחים דף ב' ע"ב ד"ה קיימו ב"ד, רק יעשה העבודה ולא יחשוב כלל, ואני אומר אם חשו התם שלא יאמר לשמו פן יאמר שלא לשמו, וכן שלא יחשוב לשמו פן יחשוב שלא לשמו, ואף שהוא חשש רחוק שיטעה בין לשמו לשלא לשמו, ק"ו בכוונת התפלה והמצות שיש בהם כמה עיקולי ופשוטי כו', פשיטא שיש לבטל שלא יכוין כלל כו', וכל מצוה שיש ברכה לפנייה אין צריך לומר שום דבר לפנייה רק הברכה כו', עד וכבר גיליתי דעתי שיותר טובה השתיקה, וישתקע הדבר, וגם במחשבה לא יחשוב רק פירוש המלות כו', עכ"ל.

סימן ב

והנה עצור במילין לא אוכל ואתפלא על חכם גדול וגאון מובהק כמוהו, אשר לכו כלב האריה ועינו כעין הבדולח, יאמר דבר זה, דהמצות קדשים נינהו קדשי גבוה וסתמא לשמן עומדין, ואינן צריכין שום דיבור ומחשבה קודם, כמו בקדשים שאתנו ב"ד שלא יחשוב אפילו בלבו כו' כי מעשה בדבר כזה שסתמא לשמה לא בעי שום סיוע, והרי כל הפוסקים ראשונים ואחרונים הבה"ג והרי"ף והרא"ש בפ"ג דר"ה והטור והש"ע בא"ח הלכות ק"ש סי' סמך סעי' ד' ובהל' ר"ה סי' תקפ"ט ס"ח כולם כאחד פסקו כר' זירא שמצות צריכות כוונה, והוא שצריך לכוין לצאת בעשיית אותה מצוה, כמ"ש בש"ע שם, והוא כמו לשם השם הנזכר בששה דברים שהיה הזבח נזבח, או כמו לשם ניהוח הנזכר שם, והרי שם אתנו ב"ד שלא יהיה בלבו אחד מכל הדברים האלו, ובמצות אם לא כיון לכו לזה לא יצא, ומזה נראה בעליל דלא מדמינין מצות לקדשים בזה, ולא אמרינן בהם סתמא לשמן עומדין.

ש ע ר שו"ת בענין לשם יחוד התפילה שפז

והחילוק ביניהם מבואר למשכיל על הדבר, כי בקדשים כבר היה בהם הכוונה והדיבור לשמן בעת הפרשתם, במה שאמר הרי זו עולה או חטאת וכדומה, ולשם זה הביאן עתה למקדש להקריבו, ועל כן בעת ההקרבה גם כשמקריבין סתם אמרינן מן הסתם לשם זה הועלה על המזבח, כאשר הובא אל הקודש בשמו, וזה מדויק מאוד באומרם (זבחים שם) זבחים בסתם לשמן עומדין, כלומר לשמן הראשון שקרא להם בעליהם, ולא כן בעשיית המצות שאין שמם עליהם מקודם, כמו בקורא קריאת שמע שנוכל לומר שהוא קורא בתורה, או בתוקע שנוכל לומר שהוא תוקע לשיר, או בנוטל אתרוג שנוכל לומר שנוטלו להריח בו, ועל כן לא מהני ביה סתמא בשום פנים, והוא דומה ממש לגירושין שאשה בסתמא לאו לגירושין עומדת כמו שאמרו שם, וצריך ליחד הגט במפורש לשמה, וסתמא פסול.

וראיה מפורשת לזה ממה שאמרו שם (דף מו) חטאת ששחטה לשם חולין כשרה משום חולין פסולה. ופרש"י לשם חולין. שיודע שהוא חטאת ושחט לשם חולין כשרה, כדאמרן שאין חולין מחללין קדשים, משום חולין. כסבור שהם חולין פסולה, דהיינו מתעסק בדברים אחרים ואינו עסוק בקדשים: ע"כ, הנה הראת לדעת בזה שאף שקדשים סתמא לשמן הן עומדין, מכל מקום אם לא היה יודע שהוא קדשים וסבור שהן חולין פסול הוא, והטעם הוא כמו שאמרנו, כי העיקר מה שקדשים סתמא לשמן עומדין הוא עבור ששמן עליהם מקודם ולשם זה הובא אל הקודש, ועל כן אם רק יודע שהן קדשים אף אם שחטן בסתם אמרינן שאינן צריכין עוד כונה, שהוא כוונת הזבח לכיין לשם עולה או חטאת, כי שמם עליהם מקודם בזה שהופרשו לעולה ולחטאת, אבל אם זה השוחטו והמקריבו אינו יודע כלל שהוא קדשים, וסובר שהוא חולין ושוחטין לשם זה, הנה לא היה בלבו שום נידנד כוונה מכוונת המצטרך דנוכל לומר לצרף לזה שמם אשר עליהם, כי לא לבו הלך בשום ענין מזה, והיה סובר שהם חולין, ונעשו בזה כשאר מצוות שצריכין כוונה מפני שנוכל לומר שאינו עוסק כלל במצוה והוא קורא בתורה או תוקע לשיר וכדומה, ואם לא כיון לבו לא יצא.

ומעתה כיון שזכינו לדין שמצותינו נדמו למצות גירושין ולא לקדשים, הנה נילף מגירושין לכל פרטיהם [וכמו שרצו חז"ל לילף קדשים מגירושין] וכמו שבגירושין בעינן אמירה מפורשת שיאמר הסופר בפירוש כשמתחיל לכתוב, שכותבו לשמה ולשם גירושין, כן בכל המצות צריך שיכוין מפורש לקיום מ"ע זו לקיים מצות בוראו, ולהוציא מפיו מפורש כוונה זו [וזה כעין לשמה אשר בגירושין, ואולם כוונת לשם גירושין ולשם כריתות הנזכר שם נבאר להלן דמיונו בכוונת המצות].

טורי

פרק שלישי כ"ט ע"א

אבן

תז

והבי נמי קשה לריש לקיש בפ"י דפסחים (דף קיד ע"ב) דדייק ממתניתין דהתם דמצות צריכות כוונה וכמו שכתבתי לעיל (דף כה ע"א ד"ה אלמא קסבר), והשתא תקשה לריש לקיש נמי הא.

וי"ל דריש לקיש מדייק לה שם מדברי רבי יוסי דאמר אע"ג דמטבל בחזרת מצוה להביא לפניו מצה וחזרת, ולא משום הכירא דתינוקות דא"כ מאי מצוה כדדייק התם, אלא ש"מ מצות צריכות כוונה, ור' זירא נמי ס"ל כהאי דיוקא, ואינהו דאמרי כרבי יוסי⁴⁰⁶.

מיהו קשה לי דהכא סבירא ליה לריש לקיש דמצות צריכות כוונה, הא בפ"ד דנזיר (דף כג ע"א) ובפ"ג דהוריות (דף י' ע"ב) אמר רבי יוחנן מאי דכתיב כי ישרים דרכי ה' צדיקים ילכו בהם ופושעים יכשלו בהם, משל לשנים שצלאו את פסחיהם, אחד אכלו לשם מצוה ואחד אכלו לשם אכילה גסה, זה שאכלו לשם מצוה צדיקים ילכו בהם, וזה שאכלו

מתוך ד"ל ר"י ס"ל כ"י יוסי

מ"ל א"ל יצא פסח בלש"מ אכילה גסה, והא מצ"ל

לשם אכילה גסה ופושעים יכשלו בהם, אמר ליה ריש לקיש האי רשע קרית ליה, נהי דלא עבד מצוה מן המוכחר פסח מיהא עבד, אלא אמר ריש לקיש משל לבי זה אשתו ואחותו עמו בבית וכו' [ע"כ]. והשתא איך אמר ריש לקיש פסח מיהא עבד, הא מדאמר אחד אכלו לשם מצוה, מכלל דהשני שאכלו לשם אכילה גסה לא אכלו לשם מצוה שהוא דבר והפוכו, והא אע"ג דעביד פסח אפילו הכי מצות אכילת פסח שהוא חייב מן התורה לא קיים, וריש לקיש דסבירא ליה מצות צריכות כוונה א"כ הא ודאי פושע ורשע מקרי, [והא] אפילו אינו מקיים דברי חכמים מקרי הכי כדאמר בפ"ב דיבמות (דף כ' ע"א) וספ"ק דנדה (דף יב ע"א)⁴⁰⁷, כל שכן באינו מקיים מצוה של תורה^{408 409}.

ואפילו תימא דהאי אכלו לשם מצוה דנקיט לאו דוקא, דתידוק מיניה דהשני לא אכלו לשם מצוה, אלא אכלו לשם מצוה דקאמר היינו כדרך מצוותו מן המוכחר דהיינו לתיאבון, ואידך אכלו באכילה גסה ומ"מ כיוון לשם מצוה, והאי לשם

מסמל ב"ל דדילמא אכל אכילה גסה ממט

תורת אריה

כרבי יהושע כח, דסובר מצות א"צ כוונה. [וכעיקר דבריו כתב גם בעל המאור, אלא שפסק למעשה כרבא, ולא כר' זירא ור' יוסי], וכן מבואר בראב"ד בכתוב שם פסחים דף יט, מדפי הרי"ף. ולפי"ז יוצא דר' זירא עצמו אכן מסכים לרבא בדעת ר' יהושע עצמו שסובר דכמו בלעבור לא בעי כוונה, הוא הדין לצאת לא בעי כוונה, אלא דלהלכה ר' זירא עצמו סובר כר' יוסי [דפליג על ר' יהושע] וסובר מצות צריכות כוונה וכן לעבור בעי כוונה. ועי' בסוף הספר מגאון יעקב פי' אחרת. 407. ועי' בפמ"ג (אריה א"א סי' צ' אות ט') שכ', דהמתפלל אחורי בית הכנסת נקרא רשע מדרבנן ופסול לעדות מדרבנן ע"ש. ועי' בשדי חמד מערכת הר' כלל מזו. [ומה שהביא שם בשם רבינו דרק בגוונא דקום ועשה עובר ע"ש, צ"ע היכן ראה דבר זה בדברי רבינו]. 408. עי' בסוף הספר מברוך טעם בענין גדר רשע. 409. צ"ע דאולי יצא משום שכן נהנה, וצ"ע. בערוך לנר יישוב קושית רבינו, דריש לקיש בפסחים איירי לענין אכילת מרור דלא שייך טעמא דנהנה שהרי מרור הוא, וכמו שכתב גם הפנ"י בשמעתין, בזה ס"ל לריש לקיש דצריך כוונה, אבל באוכל פסח שלא לשם מצוה שנהנה, בזה יוצא משום דנהנה אף על פי שלא כיוון ואוכל לשם אכילה גסה, ע"כ. וכן יישוב בשו"ת תורת חסד (אריה סימן מט אות ג'). בשו"ת בית הלוי (ח"ג סימן נ"א אות ג') יישוב, דהא דמצות צריכות כוונה הוא רק במצוה שהיא חובה על גוף האדם, אבל במצוה כגון אכילת קדשים דאינה חיוב על שום אדם

שם, דנתינתו לשם (ככור) [נדצ"ל עולה] הוי ככוונה גם לגבי ככור. נא.ה. וכוונתו למש"כ שם לעיל מיניה דכל שכיוון להזאה עובר בל תוסיף אפילו לא כיוון לעבור, ע"ש]. תו יישוב לפי הרמב"ן במלחמות שכי' דבאמת רבי יהושע סובר דמצות צריכות כוונה, ורק כאן בקדשים מורה דא"צ כוונה דסתמא לשמה ע"ש, וכתב לדבריו מיושבת ג"כ קושית הטו"א דקדשים חלוק דא"צ כוונה כלל ע"כ משפ"א. וכתב לדבריו מיושבת ג"כ קושית הטו"א דקדשים חלוק דא"צ כוונה כלל ע"כ משפ"א. וכעין זה כתב בקרן אורה בריש זבחים (בסוף ההקדמה), ותמה על קושית רבינו דהא מאי דר' יהושע סובר דעובר גם בלי כוונה הוא רק בזריקת דמים בלבד דבזה לכו"ע לא בעי כוונה דסתמא לשמה, אבל בשאר מצוות דצריכות כוונה מורה ר' יהושע דלא עבר בל תוסיף בלא כוונה, וא"ש דעת ר' זירא. עכ"ד. אמנם יש ליישב דעת רבינו דעי' קו"ש (ח"ב סימן לג אות א') בשם הגר"ח דצ"ל דאפילו דבקדשים סתמא לשמה, זה לא יהי לחייבו על כל תוסיף, ודלא כרמב"ן ע"ש, וכן נראה דעת רבינו. ובאמת בראשונים בסוגיא לא חילקו כדעת הרמב"ן בין קדשים לשאר מצות, אלא נקטו דר' יהושע הוא כמ"ד מצות אין צריכות כוונה, וע"כ שכן מפרש רבינו ג"כ ודו"ק]. 406. הרי דר' זירא סמך על שיטת ר' יוסי שפליג על ר' יהושע. וכן מפורש ברא"ש (סימן י"א) דר' זירא קאי כשיטת ר' יוסי בפסחים, וכתב דהרי"ף פסק כר' יוסי דנימוקו עמו (גיטין סז,א), וכן פסק הבה"ג, ע"כ מהרא"ש. ולא פסקינן

תח

טורי

פרק שלישי כ"ט ע"א

אבן

דנקט גבי מצוה ואכילה גסה לאו דוקא⁴¹⁰. מ"מ תקשה למה נאדי ריש לקיש לגמרי מהאי משל דפסח ומוקי בדבר אחר, הוה ליה לאוקמי באכילת פסח גופיה דאיירי ביה, אחד אכלו לשם מצוה ואחד אכלו שלא לשם מצוה דהוה ליה רשע לריש לקיש.

ונראה לי מהא, דאפילו למ"ד מצות צריכות כוונה הני מילי בדבר שכל המין ראוי למצוותו כגון מצוה ושופר ולולב⁴¹¹, דאין חתיכת מצוה זו ושופר ולולב אלו מיוחדין למצותו, דאפשר למצוה זו לקיים ע"י דברים אחרים של מינן כמו באלו, ואין אלו סתמן עומדין למצוותן⁴¹², ודמי לסתמא (דגמרא) [דגט] דאמר רפ"ק דזבחים (ב' ע"א-ע"ב) גבי קדשים דקי"ל כל הזבחים שנשחטו שלא לשמן

מיישב (א) דמ"כ דוקא באפשר לצאת גם בחפץ אחר

כשיריין ולא עלו לבעלים לשם חובה ואם שחטן סתמא עלו דסתמן לשמן קיימא, אבל גט הנכתב שלא לשם אשה פסול ואפילו סתמא נמי פסול, משום דסתם אשה לאו לגירושין קיימא, ופי' התוספות (ר"ה סתם אשה) ואפילו זינתה, מ"מ לאו להתגרש בגט זה עומדת דהא אפשר להתגרש בגט אחר כמו בזה.

אבל בדבר פרטי המיוחד ועומד למצותו ואי אפשר לקיימו אלא בגופו, ואפילו במינו אי אפשר אלא בו בעצמו כגון אכילת קדשים ופסח דמצות אכילתן מיוחד בגופן וא"א לקיים מצוותן אלא בגופן, דמי לשחיטת קדשים דסתמן לשמן עומדין הואיל ומצותן מיוחד בגופן^{413 414 415}.

אבל בדבר פרטי המיוחד למצותו א"צ כוונה

תורת אריה *

זה למש"כ הגרי"ז בספרו (מע"ק פ"ד הי"א) דגדר סתמא לשמה הוא, שעומד ללשמה, ונעשית מעצמן לשמן ע"ש בדבריו. וכן נראה הגדר כאן, דדבר המיוחד בגופו י"ש כאן סתמא למצוה ונעשין מעצמן למצוה⁴¹⁴. הגרי"ד סאלאווייציק זצ"ל (שיעורי זבחים מהגרי"ד הוצאת תשע"א ח"א עמוד כ"ד) הקשה על דברי רבינו, דמה ענין סתמא לשמה לדין מצות צריכות כוונה, ואין יועיל סתמא לפוטרו מכוונה, הא למ"ד מצות צריכות כוונה היינו דיש דין 'בגברא' דצריך לכוון לצאת המצוה, [א.ה. עי' ברכת שמואל גיטין סימן י' שכ"ב], ומה בכך דהחפצא עומד סתמא לשם מצוה, מ"מ יש עיכוב בהגברא שצריך לכוון לצאת להך מ"ד, ואין לדמות לשמה וכוונה, ונשאר בקושיא ע"כ. וע"ע בקובץ שיעורים (פסחים אות קע"א) דמצות צריכות כוונה הדין הוא רק על 'האדם' שיכוון לשם מצוה, ובוה נראה דלא מהני לומר סתמא לשם מצוה קיימי, דמ"מ האדם לא כיוון למצוה עכ"ל. ועצ"ג בדעת רבינו שמדמה לשמה לכוונה. ונראה ליישב, דהגרי"ד זצ"ל נקט בדין מצות צריכות כוונה, דאין הכוונה חלק ממעשה המצוה, "אלא הוא דין נוסף בקיום המצוה של הגברא", [עי' ברכת שמואל הנ"ל שנקט כן], ולכן לא סגי אם המעשה מצד עצמו הוא מעשה מצוה יצא, דהא מ"מ עדיין חסר כוונה של הגברא כדי שיעלה לו "לקיום המצוה" - אבל לרבינו י"ל יסוד דין כוונה במצוה היא דין "בעצם מעשה המצוה", [לא בקיום המצוה] דבלי כוונה אין כאן מעשה מצוה כלל, והכוונה מועיל לעצם מעשה מצוה, [וכן מטין בשם הגרי"ד זצ"ל, עי' לעיל הערה 358], ולכן רבינו מחדש בדבר המיוחד בגופו כגון אכילת קדשים ממילא יש כאן מעשה מצוה גם בלי כוונתו ולא צריך כוונה מיוחדת לזה. [וע"ע עוד לעיל בהערה שם שרבינו סובר דכוונה הוא דין במעשה המצוה]. [ויש להסתפק לסברת רבינו בדבר פרטי המיוחד ועומד למצותו, אם חישב שאינו רוצה לצאת האם יצא או לא, וצ"ע. וברבר אברהם (שהבאנו לקמן בהערה 419) כ' דכוונה להיפך לא יועיל

שהוא יאכלנה, רק המצוה שיהא 'הקרבת נאכל', בהא לא בעי כוונה. והנה גבי קרבן פסח אע"פ דהוא חיוב על גוף האדם לאכול ממנה לכל הפחות כזית מ"מ מידי מצות שאר קדשים לא נפקי, ונמצא דיש ב' מצות באכילת קרבן פסח, וכשאוכלה שלא בכוונה נהי דלא יצא בו מצות אכילת קרבן פסח כיון דהיא חיוב על הגוף, מ"מ עדיין הוא מקיים המצוה של אכילת קדשים, וקאמר ריש לקיש דלא שייך לומר על אכילה כזו ופושעים יכשלו במ כיון דעכ"פ עשה באכילה זו מצוה ורק שחסר עוד מצוה השניה, וא"כ הא לא נכשל באכילתו רק במה שלא אכל ע"ש. ועי' בסוף הספר עוד ישובים המאחרונים. 410. וכבר נחלקו הראשונים בפי' הגמ' שם, דרש"י שם כ' לשם אכילה גסה, שלא לשם מצוה, אלא נתכווין "לאכלו לשם קינוח סעודה", והוא כצד הראשון של רבינו. ותוס' בב"ק (דף ק"א ד"ה אכילה) כתבו ב' פירושים בזה, וז"ל, ועוד דהתם לא מיירי באוכלו אכילה גסה ממש אלא כלומר שאין אוכלו לשם פסח אלא כדי להיות שבע תדע דלא קאמר אכילה גסה אלא לשם אכילה גסה. ועי"ל דשתי אכילות גסות הן ע"כ. ברש"י ומהרצ"ח (בהוריות) ג"כ כתבו דיש לתרץ קו' רבינו דלשם אכילה גסה, פירושו דאמנם כיוון לשם מצוה אלא שלא אכל באופן של לתיאבון [ופירושו באופנים שונים]. וכ' הרש"ש שיש לכוון דבריו בתי' רבינו. 411. ולכאורה ה"ה יציאת ותפילין אע"פ שיש בהם דינים ותפילין יש בהם קדושה, מ"מ יכול הגברא לצאת גם בחפץ אחר. 412. לכן בעי כוונה ממש. 413. נמצא במצוה המיוחדת למצותו א"צ לכוון כלל דבסתמא ג"כ יוצא המצוה. ובוה מיישב הסתירה בשיטת ריש לקיש אי בעי כוונה - דבאכילת פסח לא בעי כוונה דסתמא ככוונה. 414. מש"כ רבינו דיש במצוה סתמא לשמה, ע"כ אין הכוונה לדין סתמא לשמה, אלא הוא דמיון דכמו בקדשים מהני סתמא לשמה וכאילו נעשית מעצמו גם בלי כוונתו, כן הדין בכוונה, דאם הוא מיוחד בגופו סתמא הוה מצוה גם בלי כוונתו. [ונראה לדמות ענין

טורי

פרק שלישי כ"ט ע"א

אבן

תט

וגם במילה למ"ד דבעי מילה לשמה (ע"ז כ"ז ע"א) אפילו הכי בעכו"ם כשירה משום דעביד סתמא וסתמא לשמה קאי כמש"כ התוספות רפ"ק דזבחים (דף ב' ע"ב ד"ה סתם). וצ"ל דהיינו טעמא משום דמצות אדם זה מיוחדת לגופו ממילא סתמא לשמה קאי^{416 417}.

אע"ג דאפשר בהטפת דם ברית, אין זה עיקר מצות מילה אלא במקום דלא אפשר, כגון גר שנתגייר (בא"י בזה"ב) כשהוא מהול או קטן הנולד מהול, אבל עיקר מצות מילה אודא לה⁴¹⁸. וכן קדשים אי עשאן שלא כמצותן בטל מצות קרבן זה, משום הכי סתמא לשמו קאי.

אי נמי משום דכל הני אי עשאן שלא לשמן בטל מצותן לגמרי כגון מילה אם נעשה שלא כהכשרה שוב אי אפשר בחזרה לעשות כמצותו.

משא"כ בשאר מצות כמצה שופר ולולב עשאן שלא כמצותן יש להם תקנה לחזור ולעשות כמצותן, אין סתמן עומדות לשמן^{419 420 422}.

עוד מיישב [ב] דרך באופן שא"א לעשות שוב המצוה, אז סתמא לשמה

תורת אריה

שלא לצאת ע"ש. אבל בסברת רבינו לחדוד אין מוכח. ועיין בסוף הספר 415. בבית הלוי (ח"ג סימן נ"א אות ג') חילק בין אכילת קדשים לאכילת פסח, דבקדשים דין אכילתו הוא דין בקרבן שיהא נאכל ולכן לא בעי כוונה כלל, ורק בפסח בעי כוונה דזה חיוב על הגברא, וריש לקיש אמר דלא נקרא פושע דבכל פסח יש בו גם אכילת קדשים, וחלק זה קיים גם בלי כוונה ע"ש. אבל לרבינו בעי כוונה בין בקדשים ובין בפסח שבו, אלא דהוה הסתמא ככוונה משום שהוא מיוחד בגוף זה. בח"י חת"ס (כאן עמוד פו ד"ה ובוה יובן) כ' לחלק בין אכילת קדשים לאכילת פסח מטעם אחר, דבקדשים אכילתו לא בעי כוונה כלל כמבואר ברמב"ן כאן, דסתמא לשמה בקדשים, אבל פסח בעי לשמה ע"ש. וכן יישב בשו"ת חמדת שלמה אר"ח סי' כד אות ו' [ועי' שם באות ז' עוד יישוב] ע"ש. אבל לרבינו גם מצות פסח קיים כיון שהוא מיוחד בגופו יוצא בסתמא גם בלי כוונה, דלא כבית הלוי. וע"ע בסוף הספר. 416. רבינו מדמה גוי שמל לכוונת מצוה. והנה בגוי שמל דיש סתמא לשמה, ע"כ אין זה כאילו הוא מכוון לשמה, דהרי אין לגוי כוונה לשמה, אלא דכן הוא ממילא דסתמא לשמה, וא"כ גם לענין דמיון רבינו לכוונה, ע"כ אין הפי' דדבר העומד לכך הוא כאילו מכוון, "אלא המעשה מצד עצמו ממילא הוה ככוונה משום שעומד לכך". ועי' לעיל הערה 414. 417. דלא בח"י חתם סופר (חולין לא, ד"ה נאנסה) שכי' דהמל שלא לשם מצוה, התינוק נימול אבל המל לא קיים מ"ע, דמצות צריכות כוונה ע"כ. ועי' דלא ס"ל לחידושו של רבינו דבכה"ג יתקיים המצוה בסתמא. ומצאנו עוד דרך בענין זה, רע"א (בח"י ע"ז דף כז, ד"ה א"ל ר"י) והחתם סופר (שו"ת ח"ב יו"ד סי' ש) כ' דמצד מצוות צריכות כוונה תלוי באב או בנימול, והוא צריך לכווין למצוה, אבל המוהל אינו צריך לכווין למצוה אלא לשמה, ולכן כשר גם גוי ע"ש. 418. עי' בסוף הספר בענין הטפת דם ברית בגר וקטן וכו'. 419. עיין בדבר אברהם (ח"א סימן ט"ז אות כט, בתשובה להגר"א ווסרמן זצ"ל) שכתב, דיש שני מיני מצות, מעשה שאפשר לעשותו או מצוה או רשות כגון אכילת מצה או תקיעת שופר, דאין המעשה מצוה תמיד, דהתורה צותה לאכול רק כזית אחד ולתקוע פעם אחת, ולכן בידו לאכול או רשות או מצוה, משו"ה המצוה צריכה כוונה דבזה מברר דזו של עכשיו היא

מצוה ולא של רשות - אבל מצוה שהיא קבועה לעולם ר"ל שמעשה זה הוה תמיד מצוה ואינה רשות בשום אופן בעולם [או לכל הפחות בזמן זה] כגון ת"ת ציצית ותפילין ודומיהן בהא כו"ע מודו דאינן צריכות כוונה ואפילו נתכוין בפירוש שלא לצאת לא איכפת לן, שוב ציין שמצא כעין דבריו בטורי אבן, והנאני מאוד ע"ש. [א.ה. הנה באמת רבינו הזכיר רק מילה ואכילת קדשים, ולא הזכיר ציצית ותפילין, אבל כן מסתברא לפירוש השני של רבינו כאן דאם לא קיים המצוה אודא המצוה, דזה שייך במצוות תפילין וכו' שמפסיד המצוה של אותו רגע, וכן הבין הדבר אברהם. אבל לפי' ראשון גם בציצית ותפילין לא יצא, דאין הפצים אלו מיוחדים דוקא למצוה זו]. וע"ע בסוף הספר. 420. ונפק"מ בין שני תירוצי רבינו, דלפי' ב' [הדבר אברהם לעיל] ה"ה במצות תפילין, ציצית, מעקה, מזוזה ומצות ישיבת סוכה יהיה בהם דין סתמא לשמה דיש בהם מצוה חדשה בכל רגע ורגע, אבל לפי' ראשון של רבינו אין באלו סתמא לשמה, דאינן מיוחדים בגופן. ועי' בסוף הספר עוד נפק"מ, והערת הגר"ד זצ"ל מציצית. 421. בשו"ע יו"ד (סי' רס"ד סי' א') כתב, הכל כשרים למול אפי' עבד ואשה וקטן ע"כ, ומשמע אפילו לכתחילה. ובמנ"ח (מצוה ב' אות י"ח) תמה ע"ז דנהי דהמילה כשרה משום דלא בעינן לשמה או סתמא לשמה, מ"מ לא גרע משאר מצוות דצריכות כוונה לקיום המצוה ואמאי מלים חש"ו לכתחילה אם אין גדול עומד ע"ג. ויישב ע"פ דברי רבינו כאן בח"י ב' דבמילה המצוה מיוחדת דלאח"כ אינו יוכל לקיימו עוד, בכה"ג סתמן לשמן קאי ואינה צריכה כוונה, אף למ"ד מצות צריכות כוונה, ולכן שפיר יכולין חרש שוטה וקטן למול דמילה אין צריכה כוונה ע"ש. [ויש לעיין למה לא יישב ע"פ תירוצ' א' של רבינו דמילה מיוחדת בגופו. וצ"ע]. 422. הנה רבינו כתב שני גדרים "בסתמא ככוונה", א- בח"י א' כתב, דבר העומד למצותו ומיוחד בגופו אין צריך כוונה. ב- בח"י ב' כתב, דמצוה שאם לא יקיימו יתבטל המצוה, או בסתמא גם בלי כוונה, אבל שאר מצות בעי כוונה ע"כ. הנה השו"ע (סי' ס"ד) פסק דמצות צריכות כוונה, וע"ש במ"ב (סק"ח) שכתב, דמצות צריכות כוונה היינו דבעי כוונה להדיא לצאת, ואם לא כיוון להדיא לא יצא וצריך לחזור ולעשותה ע"ש. וזה דלא כמורגל בפי העם דכל שקצת מוכח ממצוה מספיק

שצב שער שו"ת בענין לשם יחוד התפילה

לבוראינו יתברך שמו, בהדרש גדרוש מעמי האמת אשר בהתורה והמצות והתפלה, שהוא תוכן ופנימיותם, כאשר נתבאר בדברי התנא האלהי הרשב"י הנזכר בזה"ק ובהתיקונים, ובדברי מרן הרב האר"י זלה"ה בחיבוריו.

ואם אמנם שזה ברור וצלול שגם הכוונות שעל פי פשוטן תורת אמת הם, ואלו ואלו דברי אלהים חיים, וכולם מאל אחד ניתנו, והיודע בטיב כוונה זו וזו נפשן יודעת מאוד כי מותאמים ומתאחדים המה, מכל מקום אינו דומה העומד בהיכל המלך, עם העומד בחצר המלך, אף שהכל של המלך.

ועל כן ודאי ראוי וראוי לחקור אחר האמת, ולכוין בכוונת התורה והמצות והתפלה באמת בלבב שלם, ובאהבה ויראה ואימה גדולה, ככל אשר יוכל להשיג ולידע מאור פנימיותיהן, על פי דברי התנא האלהי הרשב"י זלה"ה וחיבורי מרן הרב האר"י זלה"ה, יוסף אומץ טהר ידיים, ישלח ידו ולקח גם מעץ החיים, ויהיו נא ברוחו פי שנים, ליחד הכוונה שעל פי הפשט עם כוונות הסוד והיו לאחדים.

והעיקר בלבנו, לכוין את לבנו לאל המיוחד בשני הכוונים, והיו למאורות ברקיע השמים, ליחד יחודים נשגבים ורמים, והכל בכדי שיהיה לרצון ולנחת רוח לבורא עולמים, כי בכל הטוב עליו אנחנו נסמכים ונשענים, והוא יקבל את כל עשיותינו לרצון לפניו כאלו כווננו בכל הכוונות הצריכות אשר למעלה מכונים, ואז ואכל וחי לעולמים.

סימן ו

ומה שכתב הרב ז"ל בנוב"י שם בזה"ל, ואני אומר ק"ו הדברים אם בקדשים אף שודאי מצוה שיעשה בפירוש לשמה, וכמ"ש שם בזבחים לשם ששה דברים הזבח נזבח, אפ"ה אתנו ב"ד דלא לימא לשמו דלמא אתי למימר שלא לשמו, והיינו שלא יאמר ולא יחשוב אפילו בלבנו, כדמפורש התם בתו' ד"ה קיימו ב"ד כו', אף שהוא חשש רחוק שנמעה בין לשמו כו', ק"ו בכוונת התפלה והמצות שיש בהם כמה עיקולי ופשוטי, וכמה חשש קיצוץ בנטיעות כו', פשיטא שיש לבטל שלא לכוין כלל כו' עכ"ל.

הנה אני תמה פה קדוש יאמר דבר זה, ואם אמנם שענינו כיונים על אפיקי הש"ס, והכל גלוי לפני עיני כבודו, הנה נעלם ממנו דברי התו' במקומן (שם ד"ה אתנו) שהקשו שם משמעתא קמייתא דגיטין, דמפרש דלכך לא תיקנו לומר

ש ע ר שו"ת בענין לשם יחוד התפילה שצג

בפני נכתב לשמה למ"ד משום דאין בקיאיין לשמה, משום דאי מפשה לה לדבורא אתי למגזייה, ולא הוו מצי למימר דלמא אתי למימר שלא לשמה, משום דמי הוא שופט כל כך שנותן גט לאשה זו שנכתב לשמה והוא אומר שלשם אחרת נכתב, אבל אדם השוחט קרבן פעמים שטועה וסבור שהוא קרבן אחר, וכן המקבל ומוליך כו' ע"כ.

והראת לדעת בזה לענינינו דלא חיישינן כלל לדעת שופים בזה, כי מי פתי יסור הנה להפך מחשבותיו להמיר טוב ברע או רע בטוב, אין זה בהולכים לפני ה' לסור מדרך החיים אל מוקשי מות הלילה וחלילה, ואין לחוש בכגון זה כי אם כשיש למצוה זו דוגמתה ממש במצוה אחרת, ויוכל לסבור בדעתו שהוא עושה מצוה זו ובאמת הוא מצוה אחרת דוגמתה, ואין זה אלא בקדשים, שהעזרה מליאה מקרבנות צאן ובקר לרוב משונים כל א' וא' בשמן, לעולה ולחטאת ולאשם ולשלמים כו' לרוב כמו בכור ומעשר וכדומה, ולכל אחד ואחד בעלים מיוחדים, ושם בקל יוכל הטועה לטעות בזוכחו את הזבח לשם זה והוא זבח אחר, כי עינו הטעתו בהיות לפניו מינים מרובים, ואיזה עין תשורנו על זה או על זה, ובפרט בשם הבעלים שבנקל רב יוכל לטעות לסבור שזה הוא השייך לבעלים אחרים, כי אין בעל השור עומד על שורו בכל העבודות הנעשים בהקרבתו ומשום זה אתנו ב"ד דלא לימא כלל, כי יפה השתיקה בזה, וסמכו עצמם לאשר שכבר שמם עליהם קודם וסתמן לשמן עומדים, והזוכה יזכה על דעת ב"ד שלמעלה ועל דעת ב"ד שלמטה שאתנו בזה, ולא יאמר שום דיבור לפניו.

ומ"ש הרב שמבואר בתוספות שם שמתנאי ב"ד היה שלא יחשוב אפילו בלבו, הנה כבר כתבנו למעלה אחר מחילת כבודו הרמה והנשאה שמשבא לכלל כעס בא לכלל טעות, והמעין בתוספות שם יראה בעיניו ולבבו יבין שלא כתבו שם התוספות כי אם שמתמא כשר אפילו אם לא חשב, אבל לא לומר שאסור לו לחשוב, ולשון התנאי לא משמע כן ממה שאמרו שם אתנו ב"ד דלא לימא לשמו כו', דלא לימא דייקא אבל לא דלא יחשוב, ובהא ניחא מה שאמר רבי יוסי בלשוננו לשון דיעבד אף מי שלא היה בלבו לשם אחת מכל אלו כשר שהוא תנאי ב"ד, והנה התנאי ב"ד היה בלכתחלה ולא בדיעבד, ואכן כי התנאי ב"ד דלא לימא כו' והוא אמר שאף אם לא חישב כשר, אבל אם רצה הכהן לחשוב מה טוב ויפה הוא.

ואם תקשה לך מפני מה התנו ב"ד על הדיבור ולא על המחשבה, זה אינה קושיא, ולא מבעיא לדעת הרא"ש והר"ר ברוך שם בריש הלכות ס"ת

ערוגת

חלק אורח חיים סי' ט"ו מ"ז

הבשם

ט"ז

והלכה מפורשת בפוסקים דר"פ ק"ל מ"ט ז"ל ומה מצוה
 דליכא לרמזי קדשים למ"ט ז"ל ולא אמרי צנולות קמחא
 לשמן קיימא והחילוק בזה כי בקדשים כבר ה"י בזה הדיבור
 והכונה לשמן בשעת הקדש כשלאמר ה"י זה עולה או המזבח
 ולשם זה הביאן עתה רמזי אמרי שפיר דמן הקחם לשם
 זה הועלה על המזבח ומש"כ צעשית המולה שאין שומן
 ע"י"הו מקודם בי"כ לא ע"י"הו בזה קחם בשום פנים והוא
 דומה ממש לגירושין ע"ש שהאר"ק וא"י אומר הלילה לרצו
 צעל כו"כ ש"ע"ה צד"ר פשוט כו"ה דל"ה"כ דדצ"ר הגאון
 ה"ל כחמ"ו ונא"ר דצ"ר צד"ר"ה וי"מ ג"כ דצ"ר הכו"ה
 כר"י מולק"ה דה"ל דה"כ"י לא נחית החם ה"י לר"ך כו"ה
 צמ"ה לל"ת י"ה דוד"ל הלכה רוח"ת ה"ל בש"מ"י ק"י
 ה"ל דמ"ט ז"ל ח"ל החם צ"ל לר"ך לעי"ן א"ש י"ש לו
 לכ"ן ג"כ כו"ה בש"מ"ת וכן לעי"ן אמריה לשיקש"ו על זה
 שפ"ר קאמר הטוב"י כ"ן שכ"ר נח"ן לשם ע"ה"ה כפ"ש"ה
 דחמ"ה ל"ה לקיים מ"ה ז"ל ש"ו ה"י מ"ה ז"ל כקד"ש"ה
 ומ"ה"ל אמרי"ן שפ"ר לעי"ן כו"ה לשיקש"ו דקמחא לשמן
 קיימא ה"ה מצוה מ"ה לרמזי צמ"ה ט"ז ע"ס :

חזינו לאו בית ע"ז ה"י מ"י ומ"ס' לג"ה ע"כ א"ן לוח
 מדצ"ק בזה ומה שטוען שלא ידע מ"ס' ק"ר זה ה"ל דצ"ר
 האוכ"ה מהח"ה ה"ל דצ"ר זה כ"ר טרע ומפורסם לר"ס.
 וא"פ"י תיטקות של בית רב"ס יודעים א"ת"ה ששמיעות ודריקות
 דרב"ס הנוגעים לעי"ן היהדות כ"ה של העל"האנג"ן וטע"ה-
 עקוואל ח"ס"ר מכל הרב"ס דמדינת"י ונתקבל מכל ה"ר-
 טאלדקס"ן דמדינת"ו לחוק ולא יעצ"ר ומה שטוען שבע"ת
 לר"ו לעשות תשובה ה"ה דל"י א"ן ל"ך דצ"ר ש"מ"ד צפ"י
 התשובה א"ל א"ן זה ח"ל לעי"ן מה ש"נגע צ"ו ל"ן המוק"ס
 א"ל לה"י"ו ש"ן וז"ן ל"רד לפני הת"ה כמ"ז"ר צמ"ה"ס
 ש"י"ק ע"ס דה"ל דו"י"ו דה"כ"ס ש"מ"ש"ו צ"מ"ו וכן מצו"ר
 צ"מ"ו ק"י כ"ג דע"כ"ס א"ן פ"ר"קו כ"ה ע"כ הל"ה ל"ק"ל
 ע"ת י"מ"ר"ן ק"ק"ל ע"ת"כ"ס לע"מ"ד ש"ן כ"ל"ה כ"ח צמ"ד
 וה"ל ק"ל"ו ו"ל י"ח"ר ע"ת"כ"ס ל"ש"ה ותפ"ר"ה"כ"ס כ"ר"ש"ו"ה
 פ"רוח הפ"רו כ"ש"ו"ה עד ק"צ"ן כ"ה"י ו"י מ"ה"ה ל"צ"ר ה"ר"ך
 פ"ה"ה כ"ה"ה כ"ה"ר"י ופ"ש דר"ש"ו"י ופ"ת"ד"ק צ"ל"י"ח ע"ע :

סימן ט"ז

בענין מצות ק"ש ואם צריכה בונה.

(א) כתב הרמב"ם צפ"י מה"י ק"ש וכו"פ
 צ"ש"ע ק"י ק"י הקור"ה
 ח"ה ש"מ"ו ו"ל כ"ן ל"ו צפ"ק ר"ש"ן ע"ה"ה ש"מ"ו י"ר"ל ל"ה
 י"ל י"ה ו"ה"ר"י ח"ה ל"ה כ"ן ל"ו א"פ"י ה"י קור"ה צ"מ"ה
 או מ"ה"ה הפ"ש"ו"ת ח"ו צ"מ"ה ק"ש י"ל"ה וה"ה ש"כ"ן ל"ו
 צפ"ק ר"ש"ן ע"כ"ל וה"ה ת"מ"ה מ"ל"ד כ"ו ש"ה"ק"ה ה"כ"ו
 ד"ה ש"ס"י ר"פ ה"י קור"ה ח"ן ה"ה קור"ה צ"מ"ה ו"ה"י ז"ן
 המוק"ר ח"ה כ"ן ל"ו י"ל"ה אמרי"י ע"ה ש"י"ו מ"כ"י ומ"ש"י מ"ל
 כ"ן ל"ו לקר"ה לקר"ה ה"ה ק"ה ק"י צ"ק"ה לה"ה"ה
 ו"ה"ה צ"כ"ו ה"י דצ"ר ה"ס"ס דמו"ק"י ל"ה צ"ק"ה לה"ה"ה ה"י
 ל"פ"י ה"ס"ד ח"ל ל"מ"י דק"י"מ"ל כ"ר"י"ו דפ"ק"ו ר"ש"ן ל"ר"ך
 כו"ה"ה ח"ל ו"ל י"ת"ה ח"ל פ"ק"ו ר"ש"ן צ"י כו"ה"ה ג"מ"ה
 ו"כ"ן ד"ל"כ"ה כו"ה"ה ג"מ"ה צפ"ק"ו ר"ש"ן ע"ה"ה פ"ש"ו"ת א"פ"י
 ק"ר"ה לה"ה"ה ל"ל ב"ה והש"ת"ה מ"ל"י דח"ן ח"ה כ"ן ל"ו י"ל"ה
 ה"י"ו צפ"ק"ו ח"י א"פ"י ק"ר"ה ע"ה"ה פ"ש"ו"ת לה"ה"ה י"ל"ה ו"ה"ה
 ל"ה כ"ן צפ"ק"ו ח"י א"פ"י ק"ר"ה ח"ל כ"ל הפ"ש"ו"ת ח"ל לה"ה"ה ל"ה
 י"ל"ה כ"ה ת"מ"ה"ה דצ"ר ה"כ"ו ו"ר"ח"י צ"מ"ה"ש"ק ק"י ה"כ"ל
 ע"ס ע"כ"ה צ"מ"ה"ה דה"כ"ו ד"כ"ל כ"ה"ר"ש"ו"ה דפ"ק"ו ח"י ל"ו
 ה"י דל"ר"ה"ה ו"כ"ל"ן ה"י ד"ר"כ"ן ו"כ"ל כ"מ"ש"כ המ"ה"ה
 ק"י"ג ג" צ"ס דצ"ר ד"מ"ה"ה ל"מ"ה"ה ד"ר"כ"ן ח"ל ח"ל צ"מ"ה
 ל"ע"ד ד"מ"ל"ד ש"מ"ד"ר"י המ"ה"ה פ"ח"ה ו"ה"י ק"ש"ן ל"ה מ"ש"מ"ו כ"ן
 ו"ג"ה מ"ש"ן ה"כ"ו צ"מ"ה"ה מ"ז"ר"ה ד"ל"ו מ"ה"ה ד"ח"ה"ה ל"ח"ל
 צ"ן מ"ה"ה דל"ר"ה"ה ל"מ"ה"ה ד"ר"כ"ן כ"ה"ה כ"ן ד"ה"ה כ"ה"ה ח"ל
 ד"ה"ה ה"מ"ה"ה ד"מ"ל"י ד"ה"י ק"י"ד כ"ן ש"ל"ן ע"ס כו"ה"ה א"פ"י"ה
 צפ"ק"ו ר"ש"ן ע"כ"ו מ"ה"ה כו"ה"ה לקר"ה ח"ל ל"ר"ך ד"ר"כ"ן
 כו"ה"ה ג"מ"ה צפ"ק"ו ר"ש"ן ע"ה"ה הפ"ש"ו"ת א"פ"י קור"ה לה"ה"ה
 ל"ל ב"ה ע"ש"ה ו"ל"י צ"ר"ה ל"י"ה ח"ל"ך ד"ה"ה י"ל קמח"ה לשם מ"ה"ה :

והנלענ"ד בס"ד ל"ש"ב ע"ת"ה הר"מ"ה"ה ב"ה"ה ל"פ"י
 מ"ש"כ צ"מ"ה"ה ח"ר"י"ד ק"י ל"ג
 ע"ש ש"ה"ר"ך צ"כ"ן ח"מ"ה"ה לש"ס י"ח"ד ו"ה"ר"ך ל"מ"ה"ה ד"ע"ה
 ה"ש"ל"ד ד"ה"י ק"י"ד ל"ח"ה"ה ר"ח"י מ"ר"י"ה צ"ח"ס"ה ד"ב"ג"ו ל"ר"ך ש"ל"מ"ה
 צ"פ"י לש"ס ב"ר"ש"ן וק"ל"מ"ר צ"מ"ה"ה מ"ש"ס ר"ח"י ל"מ"ה"ה
 ד"ה"ה מ"ש"ל"ק ע"ס צ"ן ב"ר"ש"ן ל"ח"ה"ה מ"ש"ס ד"ק"ח"ה ח"ה"ה ל"ח"ה
 ל"ב"ר"ש"ן ק"י"מ"ה ח"ל ק"ח"ה קד"ש"ה לש"ן ק"י"מ"ה ו"ל"י"כ ו"ל"י"ה
 ש"ל"ו קד"ש"ה כ"ה"ה קד"ש"ה ב"ה"ה וק"מ"ה"ה לש"ן ע"מ"ה"ה מ"ש"ס
 ו"ל"י"ה צ"ק"י ש"ע"ר"י ת"פ"ל"ה לה"ה"ה"ה צ"ל"ה צ"מ"ה"ה ש"ה"ר"ה"ה ל"ש"י"ה
 ע"ל ה"כ"ו"ה"ה ב"ה"ה ו"כ"ה"ה ד"ל"ש"מ"ה"ה"ה"ה מ"ש"י"ה ק"ג"ו"ה"ה ה"ס"י"ה

והשתא דלח"ת"ך ל"כ"י י"ל ה"י"ד כ"ל מ"ה"ה ש"ס צ"ה
 כו"ה"ה ע"י"ן כ"ן צ"ק"ש ה"כ"ה ד"מ"כ"ן צ"פ"ק"ו
 ש"מ"ב י"ר"ל"ה ש"ב א"פ"י ל"ה ד"ה"כ"ן כו"ה"ה מ"ה"ה ש"פ"ר י"ל"ה
 י"ה ד"כ"ן ד"ל"כ"ה כו"ה"ה ע"כ"ן ה"ל"י ע"י כו"ה"ה כ"ו קד"ש"ה
 ו"ש"ו ש"ך ל"מ"ר צ"י קמח"ה לש"ן ק"י"מ"ה לעי"ן כו"ה"ה מ"ה"ה
 ו"ה"י ד"ל"כ"ה"ה י"ל ו"ש"ן ל"מ"ה"ה ל"ן ד"קמח"ה לש"ס מ"ל"ת ק"ש
 ק"י"מ"ה ד"ל"מ"ה"ה לש"ס כו"ה"ה קור"ה צ"מ"ה"ה מ"י"ה ה"כ"ה ד"ה"כ"ן
 צפ"ק"ו ר"ש"ן מ"ה"ה ק"ל"ה צ"מ"ה"ה כ"ו ש"מ"ה"ה צ"ש"י"ה ו"ר"י"ו
 ו"צ"ש"ו"ת ו"כ"ו"ה"ה ז"ל ח"ל צ"ק"ר"ח"ה ח"מ"ה"ה ח"ל צ"ק"ש ש"ב א"מ"י
 צ"מ"ה"ה לעי"ן ה"כ"ו"ה"ה ל"ח"ה"ה קמח"ה לש"ן ק"י"מ"ה והש"ת"ה ע"י"ה
 ה"ר"מ"ה"ה מ"ש"י"ש"ת כ"ן ח"מ"ה"ה ע"פ"י דצ"ר ה"כ"ו"ה ד"ל"ה
 ה"י ק"י"ד ד"ש"ס ל"ח"ו"ק"י"ה מ"ח"י"ה ד"ח"ה כ"ן ל"ו מ"י"ר"י צפ"ק"ו
 ר"ש"ן ח"י מ"ש"ס ד"ל"ה ה"י ק"י"ד ל"ח"ל צ"ק"ו ח"י ד"ה"י ד"ח"י"ה
 ל"י ל"ח"ו"ק"י"ה מ"ח"י"ה צפ"ק"ו ר"ש"ן ג"ר"ד"ה מ"ש"י"כ צ"ח"ד"ו"ש
 ר"ש"ו"ת ע"י"ה"ה ח"י"כ ש"פ"ר ח"מ"י"ך ד"ל"י"ו י"ה"ה צ"ק"ו ר"ה"ה"ה
 ח"ל ל"מ"ל"י ח"י"ה ח"ל ד"ל"ה ה"ל"י ל"ח"ה"ה ח"ל ח"י"ה ע"י"ה"ה
 ו"צ"ל"ה"ה ל"ה י"ל"ה ח"י"כ ה"י"ה ה"מ"ה"ה"ה ד"ב"ש"ר פ"ר"ש"ו"ת י"ל"ה א"פ"י
 ק"ר"ה לה"ה"ה ד"כ"ן דצ"ר כ"ן צפ"ק"ו ר"ש"ן כו"ה"ה הע"כ"ן
 ש"ו י"ל צ"ש"ר פ"ר"ש"ו"ת ד"קמח"ה לש"ן ק"י"מ"ה ד"ח"י"ה ו"כ"ל
 ל"ח"ו"ק"י"ה ע"ד ה"ר"מ"ה"ה"ה ד"י"ך זה מ"ק"ר"ו"ק לש"ן הע"ש"ה"ה ד"ק"ח"י
 ח"ה כ"ן ל"ו ל"ה ח"ה"ה ח"ל ל"ה י"ל"ה ול"כ"ה"ה"ה ר"ש"ה ד"מ"ה"ה"ה
 מ"ש"ה"ה ש"ל"י"ה ה"י ד"ל"ה ה"ל"י ל"ח"ה"ה ח"ל ח"ה"ה ח"ל כ"ן ל"ה
 י"ל"ה ול"ה"כ"ל ח"ה"ה צ"ק"י"ד ד"מ"ה"ה"ה מ"י"ר"י ש"ל"ה כ"ן ל"ו ל"ח"ה"ה
 ח"ל כ"י"ה"ה הע"כ"ן ו"ה"י"ך ח"ה"ה ח"ה"ה כ"ן ל"ו צפ"ק"ו ר"ש"ן ש"ו
 י"ל לעי"ן ה"כ"ו"ה"ה ל"ח"ה"ה ד"קמח"ה לש"ן ק"י"מ"ה ח"ה"ה צ"ה"ה"ה
 ו"צ"מ"ה"ה י"ל ט"ע"ס כ"ן צ"מ"ה"ה ש"ת"ק"ו הק"ד"ו"מ"ה"ה מ"י"ה ל"ה
 ח"י"ך"ו צ"ק"ש צ"כ"ה"ה מ"ה"ה"ה כ"ו צ"ש"ר מ"ה"ה ה"י"כ ה"ל"י ל"ר"ך
 ח"ק"צ"ו לקר"ה ק"ש"ה ול"ה"כ"ל י"ל ד"ע"י"ך מ"ה"ה ש"ת"ק"ו ל"ר"ך
 ה"ה ל"ח"ו"ת"ה ע"ל ש"כ"ו"ה"ה לק"י"ה מ"ל"ת ה"ש"ס ו"כ"ו"ה"ה
 ד"ל"ה ש"י"ך ל"מ"ר קמח"ה לש"ן מ"ש"י"כ צ"ק"ש כ"ן ד"ב"ל"ה"ה
 ל"ר"ך כו"ה"ה ע"כ"ן ח"י"כ ח"ל ל"ר"ך ד"ה"ה י"ל קמח"ה לש"ס מ"ה"ה
 ק"ל"י ו"ד"ו"ק"י :

(ב) ועיין ע"ס ע"ד מ"ש"י"כ הטוב"י ד"ל"ה מ"ה"ה ש"מ"ד"ר"ך
 ע"ה"ה מ"ש"י"כ ע"ל"י ו"ל"י"ה מ"ש"י"כ פ"י ע"כ"י"ה ש"ח"ס"ה ד"ך ק"י"ד
 ח"ה"ה ד"ח"ן ה"צ"ו"ה ל"ש"י"ו מ"ע"ל"ה צ"ח"ה"ה ו"כ"י ו"ש"ו ה"צ"ו"ה ל"ש"י"ו
 מ"ה"ה ו"ז"מ"ה"ה וק"ל"מ"ר ר"ל"י ז"ח"ה ח"מ"ה"ה מ"ל"ת ל"י"כ"ו"ה"ה כו"ה"ה
 ד"י"ד ק"י"ד ח"ל"י"כ ל"ל ח"י"ה ע"י"צ"ו"ל"י ח"ה ע"כ"ל ל"ה ח"ד"ה"ה ז"מ"ה"ה
 ח"י"ה ד"מ"ל"ת ל"י"כ"ו"ה"ה כו"ה"ה ו"כ"ו"ה"ה ד"ל"ה"ה צ"ע"י"ך ח"י"ו"ה"ה ד"מ"ה"ה
 ק"ח"י"כ ל"י צ"פ"ה"ה"ה ק"ח"י"כ ל"י ד"ל"מ"ה"ה ל"ה ח"י"כ"ו"ה"ה ל"ש"ה מ"ר"י
 ה"כ"ך

ס'ימ'ן ק'ז

כ'ענ'ין ל'ש'ם י'חוד', ו'מ'ה ר'מ'זו ח'ז"ל ב'אמ'ר'ם ש'כ'ינ'ה

כ'ע"ה פ'ראג ע'ש"ק טו"ב א"ש [אדר שני] תק"מ לפ"ק.

ת'שוב'ה

ש'לום ל'כבוד ה'אלוף ה'תורני מוה' י'חזל מו"צ ב'ק"ק ש"ה.

מ'ה ש'שאל ש'אומ'רים קוד'ם ה'תפ'לה וע'שיית שום מ'צו'ה ל'ש'ם י'חוד וכו', ו'כן מ'ה ש'מצו'אר ב'ספ'רי מוס'ר ש'יש ל'קו'ן ע'ל ג'לות ה'שכ'ינ'ה, ל'פר'ש לו מ'ה ה'וא ה'שכ'ינ'ה ו'איך ש'יך ג'לות. ו'הא'ריך כ'זה מ'על'תו ב'מכת'בו, ו'כ'זה ה'וס'יף מ'על'תו פ'שע ל'חקור ב'נסת'רות, ו'י'אל מ'גדר ד'ברי ח'כמינו ז"ל [ח'גיג'ה י"ג ע"א], ב'מופ'לא מ'מך א'ל ת'דרוש. ו'אמ'נס ל'ג'לות כ'זה א'י א'פשר, ו'אע"פ כ'ן א'פשר לו ד'צרי'ם ה'מתייש'בים.

ו'מת'חל'ה א'ני אומר, מ'הו ש'שאל ל'פירו'ש ע'ל נ'וסח ל'ש'ם י'חוד, מ'ה ל'נו ל'ג'לות פ'ירו'ש ע'ל ד'צרי'ם ש'לא מ'צינו ד'צרי' ש'ני ה'תלמוד'ים כ'צ'לי ו'ירו'שלמי ו'לא ב'ספ'רי ו'ספ'רא ו'מוספ'חא ו'לא ד'צרי' הפוסקים, ו'מי ה'תיר ל'ה'ם ד'צרי'ם כ'אלו, ו'הימ'ים ה'ראשונים כ'דורות ה'ראשונים ש'לא יד'עו מ'נוסח ז'ה ה'יו טו'בים מ'אלה¹⁸, ו'כ'בר כ'תב'תי מו'ה ב'ספ'רי נ'ודע ב'יהוד'ה [מ'הדו"ק] ח'לק יו"ד ס'ימ'ן ז"ג יעו"ין ש"ס.

ו'אמ'נם מ'ה ש'שאל ע'ל מ'ה ר'מ'זו ב'אמ'ר'ם ש'כ'ינ'ה ו'מ'הו ג'לות ה'שכ'ינ'ה ש'ה'ם ד'צרי'ם ה'נוכ'רים ד'צרי' ח'ז"ל ב'תלמוד, א'מינ'א ל'יה מ'ילת'א א'שר ר'אי'תי ב'ד'צרי' הר'ב ה'מורה¹⁹ ב'ח'לק א' פר'ק כ"ה וו"ל, ש'כן, ידוע כ'י ע'ינ' ז'את ה'מל'ה ה'יא ה'תמ'דת העומ'ד ב'מקום א'חד, ו'הוא ש'כן ב'אלו'ני מ'מרא [ב'ראש'ית י"ד, י"ג] וכו', וע'ינ'ן ה'שכ'ינ'ה ב'מקום ה'וא ה'תמ'דת העומ'ד ב'מקום א'חד וכו'. ו'לפי ז'את ה'הש'אל'ה

ה'ושאל ל'צור'א ית'עלה, כ'לומר ל'התמ'דת ש'כ'ינ'תו או ה'שג'חתו ב'אי'זה מ'קום ש'התמ'ידה כ'ו ה'שכ'ינ'ה, או ל'כל ד'בר ש'התמ'ידה כ'ו ה'שג'חה, ו'אמ'ר ו'יש'כן כ'בוד ה' [ש'מות כ"ד, ט"ו] וכו'. ו'כל מ'ה ש'ב'א מ'זאת ה'פעולה מ'יוחס ל'צור'א ית'צרך, ה'וא ב'ענ'ין ה'תמ'דת ש'כ'ינ'תו כ'לומר א'ורו ה'נצ'רא ב'מקום, או ה'תמ'דת ה'השג'חה כ'ד'בר א'חד, כ'ל מ'קום כ'פי ע'ינ'ו, ע"כ ד'צרי ר'צינו ה'גדול, ו'מכ'אן ו'אי'לך ד'צרי תלמיד קטן כ'מוני. ו'א'ני לוקח מ'תוך ד'צרי ר'צינו ה'גדול ש'נתן ב' פ'ירו'שים ל'שכ'ינ'ה, א'ור נ'צרא או ה'השג'חה. ו'א'ני אומר ש'ניה'ם ה'ם ד'בר א'חד, ו'השג'חת ה'צור'א ית'צרך א'ינ'ה ד'בר ש'אין כ'ה מ'מש, א'בל ה'השג'חה ע'נמ'ה מ'מיל'א נ'אלל מ'מנ'ה א'ור ה'גדול²⁰, ו'ההשג'חה ה'יא ש'קראו רז"ל ש'כ'ינ'ה. ו'הנ'ה ל'פי ר'עו'ן ה'צור'א ו'כ'אשר ה'וא כ'זמן ש'ישראל עו'שים ר'עו'ו, או ע'יקר ה'שג'חתו כ'ישראל ו'לה'ם מ'שפ'יע כ'ל ש'פע טוב, א'לא ש'מחמת ר'צו'י ה'טובה מ'גיע ג'ם כ'ן ל'מקומות א'חרים, ו'הד'בר מ'פור'ש ב'פסוק כ'פ' ב'חקמ'י [ויקרא כ"ו, ט'] ו'פניתי א'ליכ'ם, ו'פיר'ש"י א'פנ'ה מ'כל ע'סקי ל'ש'לם ש'כ'רס, ו'כן כ'פ' ע'קב [ד'צרי'ם י"א, י"ב] א'רץ א'שר ה' א'לקיך דור'ש א'ותה, ו'פיר'ש"י ו'הל'א כ'ל ה'אר'צות ה'וא דור'ש וכו', א'לא כ'צ'יכול א'ינו דור'ש א'לא א'ותה וע'ל יד'י א'ותה ד'רישה ש'דור'ש א'ותה דור'ש כ'ל ה'אר'צות, ש'ש'ם ה'וא מ'קום ה'תמ'דת ה'השג'חה, ע"ש כ'רש"י. ו'זהו ה'פירו'ש ש'השכ'ינ'ה שורה כ'ישראל, ו'כל ז'ה כ'שישראל עו'שים ר'עו'ו, א'בל כ'התג'ברות ח'טאינו ו'פשעינו ג'לינו מ'אר'צנו ש'ש'ם ה'וא מ'קום ה'תמ'דת ה'השג'חה ו'ג'לינו ל'אר'צות העמ'ים, ו'אז נ'הפוך ה'וא ש'כל ה'שפע ה'טוב יור'ד ל'אומות העולם, ו'מן ה'תמ'נית א'נו מ'קבל'ים מ'אותה ה'אומ'ה כ'די ח'יותנו כ'למ'צו'ם.

ס'ימ'ן ק'ח

חוד'ש הע'יבור ב'חשבון י'רחי ל'יד'ה

[כ'תוב'ות] ד'ף ל"ט ע"א, יע'ינ'ן ש"ס. ו'ד'צרי'ו תמוה'ים, ד'אכתי א'מאי ל'א ה'צי'א ר'אי'ה מ'סוג'יא ד'ראש ה'שנ'ה י"א ע"א, ד'מתר'ץ הגמ' א'ותה ש'נה מ'עוברת ה'יתה, ש'מע מ'ינ'ה ד'לע'ינ'ן ז' חדשים א'ינו עולה, א'לא ע'ל כ'רתך ד'אין ל'השוות כ'דשים ד'נערות ל'ז' חדשים ד'הריו'ן.

ד'צרי יד'ידו ה'מנ'פ'ה ל'תשוב'תו

ד'ברי הר'ב ה'גדול ה'מופלא ה'חריף מוה' ל'יב פ'ישל'ם מ'ה ש'כתב ל'בן ה'מחבר.

כ'ר פ'חתי ו'בריבי וכו' כ'בוד מוה' שמואל נ"י.

ב'ס'ימ'ן תקע"א כ'מג'ן א'צרה'ם ס"ק ג' כ'תב א'צו'י ה'גא'ון ב'ספ'ר ד'גול מ'רצ'נה, א'בל א'י ה'וה א'מר'ינ'ן וכו', אז ג'ם כ'ירחי ל'יד'ה ל'א ה'יה ח'דש הע'יבור עולה ל'חשבון, ו'לכ'ן ל'א ה'צי'א ה'מג"א ר'אי'ה מ'סוג'יא ד'אלו נ'ערות

פו

נודע

דרוש ה

ביהודה

והן נשמתם אשר בתוך גופם נלאו כל הפילוסופים לחקור מהותה, ואיך יחקרו בגבוה מעל גבוהים. ועל זה הוכיח הנביא (מיכה ז, ה) **משובבת חיקך שמור פתחי פיך**, פירוש **משובבת חיקך** היא נשמתו של אדם, כמו שדרשו רבותינו ד"ל (הענין יא, א), ממנה תקח מוסר, וקל וחומר אם בזאת הנשמה שהיא שוכבת חיקך אין לך השגה, אם כן שמור פתחי פיך מלחקור בהנהגת הבורא, וקבל האמת מפי המקבלים דור אחר דור מפי משה רבינו מפי השכינה.

ושרי כמות הללו נפרדים בעסק היחוד, ועל כל פנים כת הפילוסופים עדיפא מכת ש"ץ שפוגמים באמונת היחוד, אבל בעסק התורה והמצוות שניהם שוים, עוקרי תורה ומצוות לגמרי.

ויש עוד כת¹⁷ אשר בעונותינו הרבים סבורים לעלות במעלה מאד, והלוואי שלא תהא עליה זו ירידה, והם המקובלים בזמננו העוסקים בוהר ובכתבי האר"י, והאמת אוי לי אם אומר ואוי לי אם לא אומר, אוי לי אם אומר, שלא יתקבלו דברי, והריני נמשל לתולעת קטן יחידי העומד אצל חומה נשגבה וחושב להפיל החומה ההיא, הלא ישחקו עליה, כן אני בריה שפילה בא להלחם עם כת שנחשטשו ממש ברוב העם, ואם לא אומר, חוששני לעצמי מחטאת, בראותי התורה והאמונה נפרצים מכל צד כמה פרצות

כת השלישית - המקובלים העוסקים בוהר ומתני האר"י

ואיך אשתוק, ומוטב אהיה נחשב שוטה בעיני כל שומע ולא אהיה רשע בפני המקום. וידעתי כי יאמרו הרב הזה אין נשמתו שלימה, ואין לו זכיה להשיג השגה בסתרי תורה, ודבר זה בפיהם אמת שאין נשמתי שלימה ואין לי זכיה להשיג סתרי תורה האמיתים, אבל בסתרי תורה שהם לומדים אולי בילדותי גם אני ידעתי כמוהם, ובריך רחמנא דשיובן, ויעבור עלי מה ואדבר מקצת הדברים שעצור בלבי זה כמה שנים, אבל לא תסברו שאני אומר אפילו חלק מהם, רק ראשי פרקים י"ח.

[הנה] דברים הללו ניתנו ללמוד ולא לעשות, ואין צריך כלל לכוון הכוונות, רק אלו בעלי החכמה הודיעונו מה למעלה נעשה על ידי המצוות והתפלות, אבל לא רצו כלל שיהיה צורך שאנו נכוין בהם, אלא ממילא הדברים נעשים למעלה, כשם שעל ידי הפרשת תרומה הותר המותר לזרים, וכי התורם צריך לחשוב שיהיה הנשאר מותר לזרים, אלא הפעולה ממילא נעשית, כן הוא עסק הכוונה של כל המצוות, אבל אין צורך שבעשיית המצוה יכוין לזה. וטוב היה לנו אם היה לנו נביא מוחזק, והיה מודיע לנו כל סתרי התורה, וכל כוונת התורה והמצוות, והיה לנו מעין עולם הבא, שעיקר עולם הבא היא להיות נהנה מזיו השכינה (ברכות ז, א), ופירוש הדברים, להשיג השגות ולידע את ה' באמת¹⁷, וזה התענוג היה לנו בעולם הזה, אבל על כל

בעלי חכמת הקבלה רצו רק להודיע מה נעשה למעלה ממעשינו אבל לא שמוכן בהם

17. ככתב יד יש כאן הערה של המור"ל (הב"ר זאב וואלף לנדא זצ"ל) ד"ל: לא אמנע תחת חכי כי עלה במחשבותי תחלה להעביר מן הדרוש הלו איזה דבר אשר יתנו לבעל דין מקום לחלוק ואשר יכלו להיות למכשול ולפוקה בעיני אנשים רבים וכן שלמים אשר לא כמחשבות רבינו מחשבותם על אדות הקבלה, אולם יראתי להטיל מום בקדשים ולנגוע בקודש לשנות מטבע שטבע רבינו ד"ל, גם כבר נודע ומפורסם דעת רבינו בדברי אמירתו לשם יחוד קודם התפלה והמצוות, ולכן אין זה עוד דבר אשר אפשר לומר עליו ראה זה חדש לא היה לעולמים, ועי' בהקדמה (פתח דבר לירוש' הצ"ח) מה שכתבתי בזה. נכד המחבר המוציא לאור. ע"כ. ועי' מה שכתבנו ב"מבוא" בענין דרוש זה. ר"ח. כאן חסר כמה קטנים וראה מה שכתבנו על זה ב"מבוא". ר"ח. ראה רמב"ם הלכות תשובה

תשובה

א ב

מאהבה

ז"ה יוס א"י גי טבת ז"ך וישי"ר לשי"ק ג"מ

תואר וזלי הדך ולטון עברי אשר זידיה לטון עלבים
 כגמים זקנות בלעגי שפה ובלטון אחרת זעפת אמת
 כעדרת חשך תארי' ונשחור ונחמורת והמחצרים האלה
 הנו צקנורים חכמים עורים המון עם לא זיכות בהזכרת
 שנות המלכים והממונים וקפירות זלי ונה ומלכי השרת
 אינם נזקקים ללשונם המושבשת כמו יה"ר שנדפסו זין
 החקיעות והתחנות אשר לתוקעים ומתפללים והעם הולכים
 צחשך ומתפללין אל המדות ולמלכים אשר לילה לצדו
 ראוי להסתכל אף לא ע"י אומלע התפלה צמקוי קרבן.
 וכתב ז"ה לאל"י יחרם בלתי להי ואורו צספרי וי
 כהי אלדינו בכל קראכו אליו אליו ולא למדותיו ואורו
 זיל המותחל דיון דלשי צפרוונקא לא נקצלי ואורו
 ציפוטלמי צרכות צפר ודם אם צחת לו לרה קורח לצן
 ציתו של פלטרין ואורו לו פלוכי על פתח צמוץ אצל
 הקציה אינו כן אם צאה לרה לאדם לא למיכאל ולא
 לבצריאל לוח אלל לוח להי והוא עונה הה"ד כל אשר
 יקרא צסם הי ימלט וז"ל המוצ"ם (צעיקר החמישי וי"ג
 עקרים פי"ד ונוסי' קנהדרין) שהוא יתי הוא הראוי
 לעצדו כו ולא יעשו כזה למי שהוא תחתיו במליאות מן
 המלכים כו לפי שכלם המוטבעים על פעלתם אין
 משפט ולא צמירה אלל לו לצדו הש"י וכן אין ראוי
 לעצדם כדי להיחסם אומלעים לקציה אליו אלל אליו
 צלצב יכונו המושצות ויניחו כלם מה שזולתו כו עיי"ש
 ועיין צפי ראש אונה נאצרבאל וצפי עקרים ומאמר
 שלישי פרק שמונה ולא נעלם וני דברי הצ"י
 צטור א"ח ק"י קי"א שכתב וז"ל והעטם שלירי הלצור
 כשלין בכל לטון ונשאי"כ צלרכי הימיד מופני שהצור
 א"ל וליץ לפני הקציה אלל הימיד לריך אליו כענין
 שנאמר אם יש מלאך וליץ כו עכ"ל ויחרם ונפרש להדי
 ומלתי צרש"י צמקי קוטה דף ל"ג ע"א ד"ה יחיד לריך
 שיקייעוהו מלכתי השרת לצור לא לריפו להו דכתיב הן
 אל בציר לא ימאס אינו מואס צתפתתן של רבים עכ"ל
 ושל עשרה רבים נקרא"י וכל צי עשרה שכינה שרי
 וז"ל מלאך וליץ וכתי"ש רש"י צמקי שבת דף י"ב ע"ב
 ד"ה דשכינה עונו ואין המושפל לריך שיזדקק לו מלכתי
 השרת להכניס תפלתו לפני מן הפרגוד עכ"ל ואין כ"ח
 ולא עוד אלל שצתפלו ותחכו אשר התחדשו חדשים
 ומקומה וכוונה רכות ונכנת תכ"ו לי התעצבו צכונה ומקומה
 שמוות התרפים והצעלים וכלצ רע שצתי לצי המושועד
 התוגר שמוקא עוי"א עש"י קבלתו המוטכפה המלכה קיח
 לואה ולואה רותמת יולקת לחוך פיו של אוחו הרשע
 ותלמידיו ותלמידיו תלמידיו אמה אלדים הורדי לצאר
 שחת ולא יחלו יוהם ותערוצותיהן אוסקרות צנשה ותערוצות
 תערוצותיהן דרך כלל יאות לצטל כל התחמו וצקשת
 אלו וכיולא צהן שנתחדשו ונלקוטי האחרונים, ומעיד אבי
 עלי שנים וארץ שרתיי אחד הי לרה לצרך על אחרוב
 המהודר של רבינו הגאון האומתי כ"ע (כי הי' תויד
 ונהדר מן הנהדרין אחר אחרוב המהודר בכל מיני הידור
 וכסף והצב לא הי' נחשב צעיניו ומאומי אף שהאחרוב
 הי' צתכלית היוקר) וכאשר ראה שאתו פלוכי אורי
 יה"ר קודם כעילת לולב (הכדפס צמחזורים ובלקוטי
 לצי) כעס ורגז ואורו צקלף גדול האומר יה"ר אינו
 ונכחו לצרך ע' אחרוב שלו ולא הניחו לצרך ועיין וי"ש
 רבינו צספרי כ"ב ח"ך א"ח ק"י ל"ה דף ד' ע"ג וצחלק
 י"ד ק"י ל"ג והרצה יש לי לצר צעיניים האלה וכאלה
 ומירב ערודתי לא אוכל להאריך ועוד חזון למועד אשיצ
 אליך א"ה צלי כדר.

הכ"ד רצך ואוהבך

הקי אלעזר פלעקלס

ב שלום לרבינו הגדול המוקם יה"י צנורו שלום
 עליך רבי ומורי קיני קיני ישיעי ואורי
 הדרכ אלעזר והדרכ פרי עץ הדך צקודש נאדר
 יקר האדר דקיומא לדרי דרי הי"כ רצן של כל
 ישראל גאון הגאונים ומופת הדור כצור. שמו
 תהלתו צקהל חסידים ומכא רוצבא יחזקאלי נשיא
 הלויים נשיא צית אצ למכונים המיים והשלום
 יחדו יהיו תומים עד אחרית הימים אוכ"י.

אחרי הכריעה והסתמור וקידה חושך מלוח מול הדרת
 קדש כו עתה צחתי על ד"ת כי ארוכה מארץ ונדת
 ענותנותו ונשיצ שלום לכל אדם תשובה ומלצה אוהב
 את המוקם ד"ח של הלכה והקציה צעולמו כו ואכתי
 שואל צטובו הגדול להשיצ לי על איזה שאלות כו
 ראשון לליון צמשפט ע"ד שקים שצמדו למשפט. לפני
 וצית דיני ולאחר גמר דין שאתמתי פלוכי אמה זכאי
 ופלוכי אחי חייב לא תן לו הנושה צל לקחת מכח
 שצבדול דר"כ כי אין לצעי"ח מוקם לגבות חוצו כי לרש
 אין כל וכצר הביע זמן פרעון וכשצמע הלוה שזה הנושה
 רולה לגבות וילא קכי ומכסיו רלה להצריח שצצדו הלך
 עם צעל דיכו חוץ לצ"ד והתפטר עמו ומחל לו רוב
 החוצ וחזרו שניהם לצ"ד ואורו יחדו כצר מלככו פטר
 דצר ציכינו ואין עוד אחד על חצרו שום דו"ד והנושה
 עווד ולוח ככרוכי אחרי שילא פסי"ד וצ"ד אין כה ציד
 הלוה לעשות פטרה ולהפקיע שצצדו ואת הכל ירלה
 ליקח כפי הפסק על המוחיז צדין שילא מפי הצ"ד.
 ולעני"ד פשוט יותר ומכשיתא צכותמא שדין עם הנוטי
 ופטרה איכנה גורעת כמו וטענדול דידי ויש לצעל
 חוצ ומקום לגבות חוצו אלל שקלת צני תורה מורגים
 ומודיון צדצר הזה אורתי אגלה און שצנע על הר סיני
 ועוקר הרים רצן של ישראל כ"י וכפרט שכצר הביע זמן
 פרעון דהסקנות כל האחרונים דא"י למחול כתי"ש הסומיע
 ר"ס וי"ז ועיין צשי"ך טס סקי"ז וצסיון פ"ו סקי"י א"ח
 שהאריך וכתב ואעפ"י שהרא"ש צפסקיו לונקת כחוצות
 דף י"ט ע"א לא הזכיר אלל שכו"י קנול של חוקפות טכ
 ד"ה ובגון שחצ כו משמע דיכול למחול וי"ו דברי תשובותיו
 עקרים הם כתיריך צחרל של חוקי' טס וא"י למחלו
 והכי קיו"ל ודלל כתי"ש הצ"ח לחלק זין קודם שרודע
 שחצ לאחרים דלא כשתעצד ומדי כחן וצתשובותיו ויירי
 לאחר שרודע דלז כשתעצד רבי תרשיני לוור דצר אחד
 ויהא רעור דליומא מלתא דמשמע צכחמים וצלכון צעיני
 וורי ומאורי אשר לעדתי העני והשפלה אין סתרי כלל
 והרא"ש דברי אמת וילי"ז וכחן צפסקיו וצתשובותיו
 וסניהם כאחד טוצים וכל אחד על ומקומו יצול צשלו
 וצמי"טור ותורת אמת צפיהו כי הנה הקשיתי לשאל מ"י
 פריך התלמודא צמקי קדושי"ן דף ע"ח ע"ב וצמקי צ"ב
 דף קכ"ז ע"ב לא יהא אלל אחר אינו צעי למויחצא
 ל"י צמתנה כו הא שקיל וגרי טס אליבא דרבא דקאוור
 א"ל רכ"ז לרבא צשלמא לרי כו ולפני"ש חוקי' צמקי
 צ"ב דף ע"ו ע"ב ד"ה קכי לך איסו כו וא"ח אומי
 לא קכי מדאוריית כו וי"ל דכמו שא"י להקדישו
 כו כך א"י להקנותו כו עכ"ל והוא אליבא
 דרבא צמקי פסחי" דף ל"א ע"א דס"ל צ"ח
 ומכאן ולהצא הוא גובה ולפני"ש חוקי' צמקי צ"ב
 דף קכ"ד ע"ב ודף קכ"ה ע"א דר"כ דידי קצר זין
 גצו קרקע וצין גצו מעות יש לו סתם ריכ הוא רבו
 של רצא עיין צחוקי' צמקי גיטין דף ל"א ע"ב צד"ה
 אלא לא לריכנא להו איכ וי לא משכחמ ל"י דאית
 ל"י שטרות ולא יוכל למויחצא אינון צמתנה דלית להו
 הקין

מאמר פ"ה

משל נחמד על הכוונות

אמנם אף על פי שאין אחס בקיחין בהן
 ובשמותיהן, צירופי שמות היוצאין
 מתקיעות, אף על פי כן על ידי עשיית
 המצוה בשמעכם קול שופר, ממילא התעוררות
 של מעלה.

דרך משל, כמו כלי השעה ומניות העשויה
 על ידי תחבולות משקולות, על גלילי
 נחשת, ועמודי ברזל בברזל יחד, לראות בו
 מספר השעות, או להקיש בשעות הידועות,
 הלא נער קטן נוהג בו, אף שלא ידע בזנינו
 ואופן מרכבותו, איך הגלגלים חוזרים, כי כך
 היא קבלה ומסורה צידו, מסירת המפתח
 קטן, ועל ידו ינועו הגלגלים גלגלי מעלה עם
 גלגלי מטה, ואין ידיעת המלאכה מעכבת
 הפעולה. כך אס אנו עושין המצות לשם יחוד
 קודשא בריך הוא, כפי קבלות הנגלות לנו
 ולבנינו מחכמי תלמוד ז"ל, ואף על פי שאין
 אנו יודעין סודות נוראות, איך חקק ה' לצאות
 בנתיבות פליאות, אפילו הכי ממילא יהיה
 התעוררות הספירות ועולמות הרמות, כאשר
 יצר היוצר הכל בחכמה, בלי מה.

ולא כדור הזה, שכל אחד רוצה ליטול את
 השם, משמו אל, ואין לו יד ושם בגמרא
 ושלמן ערוך, ורוצה להיות איש האלקים קדוש
 וברוך, וידים צאות מחמת הספר וספר וספור,
 ולא ילא מבית הספר תולדות אדם, ויד על

כס יה דמות מראה אדם, פשט העני צדעת
 את ידו לפנים ולפני ולפנים, ואין עניות
 במקום עשירות, עשר ספירות, משתמש בחגא
 כתר עליון, וכתר לו זעיר מכתר תורה, זעיר
 שם זעיר שם מכתר שם טוב.

ראיתי כמה פעמים התוקע מביא עמו
תכריך כתבים כתבי האר"י
וצללה"ה, לחשוב מחשבות, לעורר האבות, לפני
רוכב בערבות, ואינו יודע אפילו שיעור תרועה
שהוא כשלוש יבבות, מי יתן אפו וכתב מילי
 דאורייתא, סדר תקיעות שלש על שלש, דחוי
 כדחוי ליה מדאורייתא וכל דתיקון רבנן, ואל
 אל שדי להחנן, לאמר ברך בוכרך חנן, של
 קדושים בנן, ואז לקול זעקו חנון יתן, וימחה
 כעצ פשעינו וחטאתינו כענן.

הנה לא נעלם ממני מה שכתבו ז"ל טוב
 שיהיה התוקע יודע לכוון הסודות,
 ואם לא אזי על כל פנים יהיה המקרא יודע,
 וכשמקרא יכוין הסודות (ועיין בשל"ה ובמגן
 אברהם סימן תקפ"א ס"ק יו"ד וסימן תקפ"ה ס"ק
 י"א^[מא]). וגם במדרש הנעלם (זח"ג י, ב) ומציאו
 בעל העקדה פרשת אמור (שער ס"ו), חה
 לשונו, רבי יצחק אמר אם הבהן המשיח
 יחטא (ויקרא ד, ג), דא כהן דלתתא דאמתקן
 לעבודה, ואשתכח ציה חטאה, לאשמת העם
 הוא דהוי, ווי לאינון דסמיכין עליה, כגוונא
 דא שליחא דצבורא דאשתכח ציה חטאה, בגין

מא. ז"ל המגן אברהם בסי' תקפ"א, "כתב בשל"ה הש"צ והתוקע צריכים כו', וילמדו הכוונות מהתפלות
 והתקיעות והוא מהזהר". וז"ל המג"א בסי' תקפ"ה, "וטוב שיהיה התוקע יודע לכוין הסודות, ואם לא אזי
 עכ"פ יהיה המקרא יודע, וכשמקרא יכוין הסודות, של"ה".

הפטי"א עכ"ז כך היא דרכה של חשוכה מדלוריותה
 בנישול בעלמא פני עד אשר יאיר עליו השי"ת
 ברחמים ע"י עסק בחורה והיא תלמדו דעת וחכמה
 לתקן מדותיו באכצב רב, וזה נרמז בפ' מי פחי יסור
 כוכ כיינו כשכפתי רחב לשון בחשוכה אזי יסיר ככה
 ותלמדו בחורה דעת עכ"ל וזה מצוה ששם פכ"ט
 יש לו אחי ברכור חשוכה אף שעדיין אין לו דעת
 אף לבין מה היא חשוכה שלימה ומרעה באמת
 לאמתו מ"מ יסוק בחורה ומלות כרעה חב ישפיע
 עליו לעשות חשוכה יחר.

ובעין זה אמרתי לפרש מה שזמרים ודרך חשוכה
 כורית שלכאורה פני לומר חשוכה כורית כי
 מה אנו מדברים ומה שכוסף חיבה דרך הוא לכאורה
 מיוחד, גם אינו מוצן בטובה. אלא נראה שאמר
 שאף שאין נכחו לעשות חשוכה שלימה מקולר דעתו
 וכשגחו ומלכ לבנו כסחוס וכאטוס מ"מ כורח לע
 הקצ"ה לילך בדרך חשוכה שאם יש לו אחי ברכור
 חשוכה זהו בדרך שיוכל לכזיף אח"כ לודי חשוכה
 שלימה ובאמת אם זוכה אח"כ לעשות חשוכה כראוי
 ואף אם נרגע אחרונה קודם מיתחו יבוא לודי
 חשוכה חמייתת יחור ככל אל הקדושה.

וק"ן בישמח משה פ' חלל אוח ז' כחז צמה שאמר
 ח"ל מחוק שלא לשמה צל לשמה שצמח
 מה שנעשה שלא לשמה שוכה הפטי"א רק אח"כ
 כשצא לשמה בוחר ככל יעו"ש, ועכ"פ מי שרואה
 לילך בדרך בחורה זה תקחו שירעה לעפוק בחורה
 ומלות כמ"ש ח"ל צמד"ר פ' אחרי כי בחחבולות
 העשכ לך מלחמה אם עשית חבילות פצירות חשכה
 מלות כגודם וישים אל לבו לתקן מדותיו ולהטות לבנו
 לחשוכה שלימה והשי"ת ברוב רחמיו יח"ש מלול עני
 מחוק ממנו היא הפטי"א בעלמא והגורלכ צפ"ה.

ובפסכ"ק חור לישרים נחן פלכ ע"י אמירת לשם
 יחוד שזכ תקבא שלא יחטפו כפ"א במלות דקו"ל
 מלות נריכות כוונה, ואף למ"ד אין נריכות כוונה אם
 אומר צפ"י שאינו רואה ללאת צו אינו יולא כמצוה
 צר"ן ובפוסקים. ח"ש חני עושב מלוח זו רק על
 מנת לשם יחוד קצ"ה חלל אם ח"ו עונות גרמו לבלי
 לגרום יחוד אינו רואה ללאת צו כלל ממילא אין לבס

אלה יוסף כח בשמאל בתורתו ומלותיו, והאריך
 לבאר גיטור זה שאין החשיבות והסיגופים מעיקרי
 החשוכה אלא עיקר החשוכה כמרעה גמורה על
 החפאים עד שהסמר שערות ראשו וחבוש מעניו
 יח"ש באמת ובקבלה גמורה שאפילו יבני לוי כל
 חללי דעלמא לא ישוב עוד לכסלה עד שיפיד עליו
 יודע חפלותות שבוודאי לא יחפא עוד כמ"ש ברמז"ס
 ז"ל צ"י חשוכה, ואם ככה היא מהשנתו ולבו מרס
 עסקו בחורה ומלות יקובל ככל לרמז לפני השי"ת
 ואם לאו הוא ח"ו כואר אל הקאים, יעו"ש שבאריך
 עונה והסתקחי תמלית דבריו בקיטור נמך.

ודג"ה סגן דבריו ז"ל הוא לבקל עליו שאין לודך
 לבמתק על החשיבות וסיגופים אלא פני
 בחשוכה ובקבלה באמתית עד שיפיד עליו יודע
 חפלותות, שדעתו ז"ל יוכל באדם לבוא לידי מדה זו ככל
 מה וכל שעה, אצל צפ"ה לפי שפלות דורינו היא דרך
 קלרה ואחרת דודאי משעבד וקבלה חמייתת כ"כ
 שיחלמת לפני יחריט מקור באמת ויפיד עלי פני
 בזמן קלר ואם באמת מניען כדברים לנקודה בפנימית
 שנגב עד שיודע חפלותות חדרי לבנו יפיד על אחת
 כנקודה כרי זה לב סבור שרגע אחת מלב סבור מה
 יקר וחשוב מהכל עד אין שיפור וערך, אצל צפ"ה
 ארעה לנו כשעה ולא כגענו לידי מדה זו, ובשפלות
 דורינו כלבנות סתומים ואטומים חפירין טיטן שירכעו
 לבגים בלבנם מרעה וקבלה חמייתת שלא ישובו
 עוד לכסלה אף מה שבוא לפי לשון בני אדם, אצל
 באמת כגשור לפני יולר בראשית כמו שאמרנו בראשונים
 כמלכיים צפ"ה באמת נעדרת כמשמשו וכמדורשו,
 ובמקום אחר בארבעי צ"ה. ועכ"פ אם יומא שח"ו
 ימנע מחורה ומלות עד שביע לנקודה באמתית כזו
 לא מלאת יודע ורגילט צדיכמ"ד וח"ו חפוג חורה
 ולא יחא לוי למריכו דלימרי כבי.

אמנם בבקדמת ספרו אגרא וכלה שם כחז דיוא
 רעיה ממ"ש בבקדמת ספרו דרך פקודין ח"ל
 שם וכה לא נעלם מאמר הנביא נירו לכס ניר ואל
 חארשו אל הקאים והחורה והמלות שבאדם עוסק
 צעודט בחלמות השוממות החבל יחשכ חורע אל
 הקאים וח"ו יוסף כח נקח ודרור המב כמות

מה לחטוף, וכביא זה ק"י נישמח משה ב"ט, וע"י
 בחפלה למשה קפיעל מ"ה בפסוק אומר לנו מסעי
 למלך וגו' ואף שכוזבי עליג על אמירת לשם יחוד
 מ"מ לנו רוחים שנתן בסכמה חמה על אותן הדרושים
 שצ"י חור לישרים וכחז עליו שהוא צעמנו שמת
 מסיו לזרים מחוקים ונכנסים בלב בשומע להלכו
 בלצבות ליש ושם באתו כספר בדרוש הראשון כתב
 בטעם הנ"ל על אמירת לשם יחוד, ונראה דאחר שאמר
 טעם זה קבלה ממנו אלא שעכ"פ לריך לטין דעחו
 לידע מה הוא אומר באמירת לשם יחוד.

שוב ראינו גם בשמחה כרגל על רוח מביחיד"א ז"ל
 בלימוד ב' שכתמרמר מאוד ע"י שכל זמן
 שלא שב החורב שלומד והמלות כולך הכל לס"א,
 וכחז דע"י ידו כל הדוים וזו רעב חולה כי לרכ
 שמה וכמעט לא שנקת חיי לרוב המון ישראל חוי
 ואצוי. ובארריך בזה עוצה עד שסיוס לבסוף שבעל
 ביעולה שקודם כל חורב ומלוח יברכר בתשובה ויגמור
 בלבו שאינו חפץ להיות רשע ח"ו וכ' יחיר עיניו
 לחקן משותחו וגם רוצה לשמור לשונו כדת מה לעשות
 ובכוונה קלרה זו יגלל בצחביית שיעלה לימודו לרזון,
 וירגיל עצמו לומר לשם יחוד קוב"ה כי בזה מגלה
 דעתו צפ"י שהוא לשם ב' דוקא ולא יגע ז' באתו
 בלימוד ואתה המלוח עכ"ל ועי"ש. וכפי הנראה
 כיוון גם הוא ז"ל צעמנו לאותו החופלת שיש באמירת
 לשם יחוד כי אלו כו' רואה זה באור לישרים כו'
 אומר דבר צעם אומר.

מוצאים גם במדרשים ע"י תלמידיו ותלמידי תלמידיו
 של רש"י ואלה מלא ברמזים ז"ל אותן המימרות
 במדרשים ועכשיו אין בידינו אלו המדרשים ושלאין
 אותן רק צוה"ק. ובנו כן נראה בזה שצודאי מלא
 ברמזים ז"ל בלחה מקום אותה המימרה שפורפין
 לו במטע בפניו. אלא שעדיין עב שכביא ע"י בקרא
 דמי בקש זאת מידכם אינו מובן. וגם אין ללמוד
 כל המלות ממלות ראי כח"ל.

ואפשר שהוא ע"ד שכתב בלח"מ צריש בל' מלכים
 דכבר נודע דרכו של ברמזים דראיות בפסוקים
 דבר שאינו נוגע לענין כדן לא קפיד אגמרא דין
 אלא הביא מכל מקום שימלא ביותר פשוט, וכחז
 זה הלח"מ בכמה מקומות, גם הביא ראיות מפסוקים
 שאינו אלא אסמכתא צעלמח כמ"ש בלח"מ צפ"י
 מה' הניגה, גם צעמנים כתב במהר"י קירקוס צפ"י
 מה' חרומות בל' ח"י שדרט במקומות רבים לביא
 אף מה דאידחי צע"מ, וע"י יד מלאכי בכללי ברמזים
 מה שאסף ח"ש עבוד בזה, וא"כ י"ל שכביא ברמזים
 ז"ל כך קרא. דמי בקש זאת מידכם לבמך צעלמח.
 ואפשר מלא בלחה מקום דאסמכ"י לבאי, וכן מובח
 מסיפא שכביא לכך דהצפל השוכה מסעיו לט"ס
 מהקרא דכבר ראה בחלקים את מעשך ולא מליט
 שיב"י סובב אותו בקרא על צעל השוכה, ע"י במעשרים
 מה שפירשו, ואין ראי משם על צעל השוכה, אלא
 נראה דאסמכ"י לבחם, ולשון דכבר ראה מיושב שפיר
 צעל השוכה דע"י בהשוכה מרואים אף במעשים
 שפעל מכבר מרם שפעל השוכה.

מה

א"ו אפשר ד"ל דלכאורכ קשה בלשון בפסוק מי בקש
 זאת מידכם דמ"ש זאת היא מיותר וכי לא בני
 למימר מי בקש מידכם אלא דאם עושין השוכה אח"כ
 נעשה למפרע רצוי לפני השי"ת אף במלות ראי שפעו
 קודם תשובתם וע"כ אמר בכחוב זאת דאך בלחה
 כמו שהוא עכשיו שלא עשו השוכה אף במלוח מצדקש
 לפני הקב"ה, וי"ל דאין ב"י שמליווק ועומדין גם
 במלות ראי כי יכולין לעשות השוכה כמו שהוא בכל
 במלות ואמר זאת בכחוב כדי להחזירם בתשובה
 וא"ל לכל התירושים שכתצחי לעול גם במלות ראי
 ושוב לקי"מ מה שכביא מה ברמזים ז"ל לכל במלות.

בחרוז לענינינו שטיקת המימרה מ"ש ברמזים ז"ל
 על המלות בעששים צעודו מלוכלך משונות הוא
 כמ"ש כזוכ"ק וחכמי האמת, ואף שצוודאי לא ב"י
 לפני ברמזים ז"ל אלו הכפירים חבל נמלחים מימרות
 בדברי ברמזים שלא גמלא לבס מקור אלא בזוכ"ק
 ולכן יש אומרים שראה ס' הזוכר, אבל אין האמת כן
 כאשר בוכיחו שכתגלות הזוכר כו' ברצה שנים אחר
 פטירתו של ברמזים ז"ל אבל הנראה בזה כנודע שכו'
 לפני ברמזים ז"ל ברצה מדרשים שאין בידינו עכשיו
 (חכו מסוכת המדפוסים) והרצה מימרות שזוכ"ק

כט לו עט
עט

קלוי עמל הענין לאור זה הלא ענינה
אמירם ויה אן עמל

זרח בחושך אור לישרים

זרח בחושך אור לישרים

ספר אור לישרים

והוא

דברי כבושים. ביאורים וחידושים. על הרבה מאמרים ומדרשים.
אשר דרש ברבים. אמרי שפר עריבים וחביבים. כטל וכרביבים.
ה"ה אמ"ו הרב הגאון הגדול המפורסם החריף והבקי המנוח

מוהר"ר זרח איידליץ זצוק"ל:

והובא לבית הדפוס על ידי בן הגאון המחבר זצ"ל
ה"ה התורני כהר"ר משה י"ץ.
בשנת זרח בחשך אור לישרים לפ"ק

פ ר א ג

הנה ספר הקדוש הזה נדפס בשנת תקמ"ה ומאז שנדפס
לא נדפס עוד והראשונים כבר ספו תמו — ורבים ושלמים
אשר נכספה וכלתה נפשם להספר הקדוש הזה אומרים מי יראנו
טוב. הספר היקר הזה אשר רבינו השכבה"ג בעל הגודע ביודא
זצ"ל כתב בהסכמתו — „כי בוודאי הקורא בדרשים הללו יתן
אל לבו יראת בוראו ויתבר כארי לשוב בתשובה שלימה" לואת
קמתי אני הצעיר ושנסת"י מתני להוציא לאור מחדש זה הספר
בדפוס נאה ומהודר ובסיקול חבילי הטעיות הקמשנים אשר הי'
בהדפסה הראשונה — ואקוה כי כל בר ישראל יביא ברכה
לתוך ביתו ובזכות זה נזכה בקרוב לגאולה שלימה אכ"ר.

בודאפעסט שנת שבת

Felelős kiadó: Grünfeld Herman Vác
יצא לאור ע"י הלל גרינפעלד וואיטצען

זרח בחושך אור לישראל

זרח בחושך אור לישראל

ספר אור לישראל

והוא

דברי כבושים. ביאורים וחיידושים. על הרבה מאמרים ומדרשים. אשר דרש ברבים. אמרי שפר עדיבים וחביבים. כסל וכרביבים. ה"ה אמ"ו הרב הגאון הגדול המפורסם החריף והבקי המנות

מוהר"ר זרח איידליץ זצוק"ל:

והובא לבית הדפוס על ידי בן הגאון המחבר זצ"ל ה"ה התורני כהר"ר משה י"ץ. כשנת זרח בחשך אור לישראל לפ"ק

פר אג

הנה ספר הקדוש הזה נדפס בשנת תקמ"ה ומאז שנדפס לא נדפס עוד והראשונים כבר ספו תמו' - ורבים ושלמים אשר נכספה וכלתה גפשמ להספר הקדוש הזה אומרים מי יראנו טוב. הספר היקר הזה אשר רבינו רשכבה"ג בעל הגודע ביודא זצ"ל כתב בהסכמתו - "כי בוודאי הקורא בדרשים הללו יתן אל לבו יראת כוראו ויתגבר כארי לשוב בתשובה שלימה" לזאת קמתי אני הצעיר ושנסמתי מתני להוציא לאור מחדש זה הספר בדפוס גאה ומהודר ובטיקול חבילי הטעיות הקמשנים אשר הי' בהדפסה הראשונה - ואקוה כי כל בר ישראל יביא ברכה לתוך ביתו ובזכות זה נזכה בקרוב לצאולה שלימה אכ"ר.

הסכמת

אדונינו מורינו ורבינו

היה הרב המאור הגדול הגאון המפורסם בכל קצוי ארץ רבן של כל בני הגולה בני ע"ה פ"ה כבוד מהור"ר יחזקאל סג"ל לאנרא בני אביד ור"מ דקהילתנו יע"א. בעל המחבר ספר נודע ביהודע וספר ציון לנפש חיה

הרור אתם ראו אור גדול אשר זרח איר לישראלים, להשיב רגלי הנידחים מדרכי התורה להוליכם במישרים, כי יצאו לאור דברים אשר כזוהר הרקיע מזהירים, וזלחה סנשו של כבוד הנוכח הרב הגאון הנפורסם נוהר"ר זרח איידליץ ז"ל, אשר כל ימיו לימד תורה ברבים בחריפות ובקיאות, והעמיד תלמידים רבים כנודע ונפורסם, ונלמד סה" חריף גדול וסנון בלימוד הלכה תוס', עוד הי' חכים טובא ברברי אנדה ותוכחת מוסר כאשר דרס דרס פעמים רבות צנתי כנסיות סנקהילתנו, ואנא שמענא מפיו דברים מתוקים ונכנסים בלב השומע להלהיב הלבבות ליראת שמים, וברוח פיו ימאס רשע דרכו וישיב אל ה' בכל לבו, ועשה קם בנו הסורני הר"ר נוסה י"ץ וליקע נוסח כחצים סל אציו וחקק כנה דרוסי תוכחות דברים מתוקים כדבש וניני נוסלים, להצין נוסל ומלילה והציאס על נוסח הדפוס לזכות הרבים, כי בוודאי הקורא בדרושים הללו יתן אל לבו יראת בוראו ויתגבר כארי לשוב בתשובה שלימה, לכן אנונא לפועלל ענה ה"ס הר"ר נוסה סג"ל י"סר כמו זרחל נוסח אצל להיות ספסותיו סל אוחו לדיק דוצנת צקנה, והבחיזיק בידו למהר לקנות הספרים ממנו זכות הגאון יעמוד לו להניח ברכה בביתו ובגבולו וה' יברך חילו, וגם סדיכל גודל רכס סלל יקוס איס להסיג גזולו סל הר"ר נוסה סג"ל, נוסך סנונה סכיס נניוס כלות הדפוס לא יכיס איס אה ידו להדפיס דרוסיס הללו צלי רסות הר"ר נוסה סג"ל וצ"כ, והעוצר כצר ונלחל אנורה ארור נוסיג גכול וגו', והסונוע לדצרינו נינוו צרכות על כוסה דצרי אלה היום יוס סככפל צו כי טוב קו"צ כסלו תקנו"ה לפ"ק.

ס' יחזקאל סג"ל לאנרא

הקדמה

מבן הגאון הרב המחבר

רבים אומרים לנפשי מה לך נרדם קונוי לאי נוסחת יד דברים המתוקים כדבש כהצי קודס חדוסיס וצלוריס נסלחיס כנועט על כל ס"ס נוסציק ה"ס אדוניו הרב הנאור הגדול הגאון הנפורסם החריף נוהר"ר זרח איידליץ ז"ל, כי המה בנוי על אדני האמת והיושר כי צדוק לן רוב אוריו, רוב נוסו ורלו"י לקנען צדפוס למען יעמוד לינויס רבים ולדרות הבאים לרות את צמא, אך לא יכולתי לנלחות אה צקסתס כי נודע סלחוני הגאון ז"ל לא רלה לדפוס צחייו נוסדוסי על גפית נוסעס סכנווס אהו, ונה גס סכלחיה ססונעתי" נצדרין צעלנוח צין תלמידיו לנלחות ולחלפי" היי ללחל אסר חקקו נייליו צעט צרזל ועופרת להיות להס לננסנרת, אך דצרי כצוסיס ונוסר אורי ספר סנועתי ננוכו סנוורה להעלותי על הסער כי א לי יכניס דבר מה בלב הקורא ויסיר האילת והעיקוש ופתלתול מלבו ולא ישיב עוד לכסלה, לכן הסכנתי צדעתי צלשר סיס צלונתחתי דרשות מוסר נה סדרס סלחוני הגאון ז"ל בהתעוררת רב ברבים להעלותס תחת נוכוס הדפוס לזכות אה כסנתו ולהיות ספסותיו דוצנת צקנה, וקלחתי צסס אור לישראלים ע"ס סנוו הגדול זרח כחוסיך אור ליסריס וזכותו יגן עלינו דרור דורים, אלה דצרי חקנו והלעיר לצית אצל.

משה בן לא"ל הגאון ע"ו זרח איידליץ ז"ל 1

יב

אור

חדש א'

לישרים

סלימתא ודעתיה זהו כוונת הגמ' (כדה ליא) דרש ר' אבהו נתי דכתיב נתי ונה עפר יעקב ומספר רוצע ישראל ומלמד שהקצ"ה יוקצ וקופר רצועותיהן של ישראל ואומר נתי יצא הטיפה שהלדיק כולל הימנה ועל דבר זה נקמית עינו של זלעם הרסע אומר נתי שהוא קדוש ומהור ומסרתיו קדושים ומהורים ינין בדבר הזה ניד נקמית עינו סנאמר כאום הגזר שתום העין עכ"ל הגמ' והנה י"ל איך קאמר הגמ' נתי יצא הטיפה שהלדיק כולל הימני הלל ארז"ל (כדה י"ד) דרש רחצ"פ נ"ד יאבד יום אולד צו ולילה אומר הורה גזר ומלאך הנומנה על הריון לילה סמו ונוטל הטיפה ומעמידה לפני הקצ"ה ואומר לפניו טיפה זו ונה תהא עליי גזור או חלוט חכס או טיפס עשיר או עני וקאמר הגמ' ואלו לדיק ורסע לא קאמר כדריח דאמר הבל צידי סניס חוץ נזיראה סניס דכתיב ועתה ישראל ונה ה' חלקיך סולל ומעמך כ"א ליראה אותו והרעוצים צה"ל תסוצה הק' איך אפשר סיהי הצחירה ציד האדם הלל הקצ"ה יודע איך יצחור האדם וכיון שקדונה ידיעתו ותי' הרעוצין סזה ומפללותיו שהקצ"ה ומקלק ידיעתו סאינו רולה לידע איך יצח עכ"ל וא"כ ק' איך קאמר הגמ' הכא נתי יצא הטיפה שהלדיק כולל הימנה דנשמוע סתיבך צסעת ציאת הטיפה נודע לו חס יהי לדיק וגם הלסון שהלדיק כולל הימנה צה"ל הידוע אינו מוצן והכי הל"ל נתי יצא הטיפה סכולר הימנה הלדיק גם התוקי הק' על הא דיליף סכסמית עינו של זלעם הרסע ומדכתיב שתום העין הלל שתום לסון פתיחה וגילוי ותי' ומדכתיב לסון יחיד ומסונע דלל ה' לו אלל עין אחת והק' הנהרס"ל מכל דעל דבר זה נקמית הלל הך קרל כאמר אחר כונה כנולות של זלעם הרסע שהפסקי צנתיים ועי"ל האיך שקל לנטרפסי צעין אחת ה' לו להפקיע סתי עיניו ויצואר הכל דלפי ונה סצארטו סע"י הזיווג של הלדיק הנעשה צקדושה וצתהרה כמעורר סיחוד של מעלה הנעשה צנקודת ליון ססס סוכן לדיק יקוד עולם וזהו אומר שהלדיק כולל הימנה והלסון כולל הוא כמו דהנותן את העלה נקרא יועץ והמקבל הימני נקרא כועץ כדכתיב (משלי י"ו) ואת כועלים חכמה דפירסו ססס הנוקבלי עלה יס חכמה כן הנופה נקרא ילח"ר או יל"ע והנוקבל פיתוי נקרא כולר, וזהו אמרו נתי יצא הטיפה דהיינו טיפה הנזרע צקדושה

ועתה כניל שהלדיק כולל הימנה ר"ל הלדיק הידוע דהיינו לדיקו של עולם שהוא הלדיק יקוד עולם יתפתה ויתעורר להריק צרכאין לכל עלמין עילאין ותתאין.

ולבאר הא דקאמר ועל דבר זה נקמית עינו של זלעם הרסע יצואר לנטר אחר סנליע דהנה ונלצד הרקית צרכות ועוצות הנעשה ע"י יחוד דקצ"ה וסכינת"י יס עוד סצצה צזה דגס את זה לעומת זה עשה חלקי דכמו פ"ס אדם צקדושה היא סטרל דימינל כן יס אדם צקליפה היא ס"ל סטרל דסנאלל וסול נקרא ס"ס על סס סנאלל וככתב צסמו"ך מפני שהשיין ונקבלת לפעמים יונין וסול אינו ומקבל יונין לעולם וצת זוגו נקרא לילית סנציאה יללה לעולם פי ע"י זיווג הסס וצת זוגו מוריק נים זדוכים נים סטופים צעס וקרומים וכל קללות ופורעניות וכל עומאה נציאה לעולם ומולדין סידין ורוחין ולילין וכל נארי דדינל ועי"ז העולם סרוי צלער צלרה וצקא ונעוררת צכי ויללה וכי צס' ונרפח לנפס צתחלהו סאלו סכחות הצ' שהס זכר ונקיצה ונחגיגי לך סעומאה ומקטריגין תדיר צעלי דין קשה סוטרי הנו"ך והס וכיתותיהס ומתלצסים צכל לורה סירלו נצי"ח מפני שהס ומקוד להע החרצ הנותהפכת ומתהפכי פעמים חכסים ופעמים כסים ופעמים רוחות אלל תחלת ומלצוסם צעת רדתם לחרץ הוא תצנית סור וממור סור לזכר וממור לנקיצה הזכר הוא לצי אצות הסומאה ונקרא מלאך המות והנקיצה היא אסכרה של קטנים ר"ל הזכר הוא תלוי צלל האדם וצכח ומשצתו להקותי ולפתותו לעשות עצירה ע"ז וס"ד ולכל הנוחצות הנוציא לידי אפיקורסת והנקיצה היא תלוי צכח הדונין סע"פ הנוח אסר צכח הסיא תלויס החלומות ודמיונים והיא הנושגת את האדם צכל עיני כ"א"ף ועריות וזנהות ס"ז וכי סס ואל תקסו עלי ותאמר לי איך אחת קורל סתי כמות הלל אחז"ל הוא הסמן הוא הילח"ר הוא מלאך המות סנשמוע סהכל א' הוא אל יקשה צעיניך כי לפי שהס סתי כמות מוכנים להכסיל צכי האדם צכח זכר ונקיצה צתחמוכים וצחזדווגס סניהס לחסיעל את האדם חסוצים כא' לפי סכוונתס היא א' צהקעאה עכ"ל.

והנה קודם חטא אדמ"ר היו תלויס צלדס דקדושה כל נסמותיהן של ישראל והיו חירות וננייה סלל ה' לו סליעה צהס אכן ע"י חטא דלדח"ר נסלו

נפלו כל הנשמות קדושות צלם דקליפה חסו
 תוקפם וגבורתם ויניקתו ואלולי סיונקים ונהקדוסי
 היו פגרים נחיים והקדוסי היל חיזתם וע"י יחוד
 קציה וסכינת"י נעשה פירוד צסי"א כאמור יתפרדו
 כל פועלי און וצעי"ב של הקים לריך לפלוט ומונו
 נקלת נשמות קדושות אשר צקרבז וצזה ציארז חכוני
 הקבלה הא דא"י צגנו (צננות ס"ג) א"ר לסי חין
 צן דוד צא עד סיכלו כל הנשמות סצגוף היינו
 סצגוף הקליפה סנפלו צחט"א של אדה"ר ונונל"א
 סימוד קציה וסכינת"י ונקרצת הגאולה ומוניעת
 הזיווג דקיס וע"י ונייעה זה מונע הרצה פורעניות
 חה נעשה הכל ע"י זיווגם של לדיקים הנושמים
 צריתם לצל יסלט זר צו.

ועתה נצאר ההיפוך כשהאדם עובר עצירה
 נצרא קליפה א' אשר הוא מונח לעורר
 אוחו אצר דקליפה לספוך קוללה ודיכין קסי"ו ומרים
 דרך ציצים וטופ"י וסרומים ונוקצ ויורד עד
 לצוונק"א דסאול כי סס ציתו ונקוס וסככו.
ועתה מוצא הא דקאמור וע"י נקמית עינו של
 צלעם דהנה כצר הוצאנו צסס ס' ונרפ"א
 לכפס סראס הקליפות ונחלצס צתמונת סור והנקיצה
 ונחלצסת צתמונת חמור וכי דנעסיה הסור הראס
 והראסון לארצע אי"נ ונעסיה צנעסיה עגל ילא
 צהצנית סור וכיל סזוה סקוד של הליוי לא סחרוש
 צסור וחמור יחדיו ריל של יעסיה יחוד צהס,
 והנה צלעס הרקע ה"י סצור סהזיווג של יסר"אל
 הוא דרך חול וטוונאה ונעסיה סנה ומונר וני סהוא
 קדוס וטהור ונערתיו וכ"י ילין צדצר הזה. אצל
 צאנות לא כן הוא סגס יסר"אל מוזדווגים צקדוסה
 ככ"ל רק כל הפוסל צמונו פוסל סהוא הזדווג עס
 אוחו וכסדר"ז"ל (סנהדרין ק"י) על פסוק סהסכן
 סככתי סא"ל ולא עוד אלא סאכי עוסה עמד
 ונעסיה איסות צלילה וצה סיתח הלילית ונלוצסת
 ככ"ל והיא נקור סטוונאה ונונל"א סהוא הזדווג
 עס הלילית ונעסיה הוא ונרכצה לסיס וע"י נעסיה
 הזיווג ססיס והלילית, וכיון סהסחית זרעו צאחוכו
 נקרא רע כדאיח"א צוהר הכיל וסלסתן נחחצרו
 יחד סיס לילית ריע והס צגי סתו"ס העי"ן ואי
 לאו סנסנמית עינו לא ה"י נקרא כך אלא סתוס
 עינים, וכן צהיפוך דנחוך סניסנן עינו נחסר העין
 ון סתוס ונסאר תרי"א סהוא ג"י סיס ולילית סהוא
 ה"י מוזדווגס חאו דקאמור סגנ"י על דצר זה ריל
 אוחו דצר סחמד את יסר"אל ה"י הוא עוסה סהוא

ה"י דצוק צטוונאה צסציל כך נקמית עינו כדי
 סיקרא ויטיחס עלמו סהוס העין סמורה ע"י ונויית
 רח"י סייחס עלמו כך סנאמור נלוס סגצר סתוס
 העין וק"ל.

והנה ונחצור ססיס והלילית ונקצלים עכו"ס לא
 צאלה חלק יעקצ כי ה' הוא נחלחס וחזו
 אונרס צגונרא יסר"אל סעמודו על הר סיני
 פסקה זוהנהן מוסוס דצקעת ונעמוד ה"ס צמר
 ה"ס צ"ח צנו לחיות לו לעס סגולה כאמור
 כי חלק ה' עמו יעקצ חצל נחלתו ונעסיה
 פסקה ונחוכו הזוהנ"א רק הרקע אשר על ירי
 עצירה סעצר וצרא הקליפה ונונו אשר מעורר
 אוחו אצר דסי"א ככ"ל אוחו קליפה ונקבלת חלקה
 הרחוי לה ובורה על אצרי הרקע אשר צו חט"א
 ונחטי"א יותר חוה לונוכ (פ"ד דאצות) ונלוה גוררת
 מלוה עצירה גוררת עצירה חה צסאר עצירות,
 אכן כסאינו ונעמר הצירה ונעסחית ז"ל אשר נחעורר
 ע"י כל רנו"ח אצרו אז הוי כאלו נחחצר עס הלילית
 הרקעיה ומונליך ססיס על כל רנו"ח אצרו וחזו
 נעסיה ונרכצה לו והקליפה אשר נצרא (נ"ז יונק
 ונסיס כנו צסאר עצירות אלא סהוא גורס עוד
 סהכפע וקדוסה אשר הוריק ע"י כל הנולות אשר
 קיים צרנו"ח אצרו עד הגיעו לכקודת ליון נסח"פך
 על ססי"א ונקצלי"י החילוכס יניקה וקדובה ונחה
 סה"י מוכן להגצירה והנונלכח יורסת סשפחה חזו
 כאמור סחכס (ונסלי ל') חחת סלסיה רגזה
 סארץ וחחת ארצעה לא הוכל סחת חחת ענד
 כי ימולך ונצל כי יצצע לרס חחת סנואה כי
 תצעול וספחה כי הירס גצירה וריל תרגז סארץ
 הקדוסה היא ארץ יסר"אל וירוסלים סלנעלה וק"ל
 חחת ענד כי ימולך הוא ססיס הנקרא ענד ונצל
 כי יצצע לחס קאי על ספע הקדוסה סהוא יונק
 סנקרא לחס ונפני סענד ונצל א' הוא לא קאמור
 אלא גצי ענד חחה, וקאמור וחחת סנואה כי תצעל
 דהיינו הלילית היא סנואה, וספחה כי תירס גצירה
 סהיא נוטלת סספע סראוי להגצירה והנונלכח ולא
 קאמור חחת אלא גצי סנואה ונפני ססנואה וסכמה
 חחת היא ועליו כאמור (ונסלי כ"ה) גחל אציו ואמו
 חין ספע חצר הוא לא"ס ונעסחית ודרשי"ן צגנר
 אציו זה הקציה אנו זה כ"י סגחל סספע ונונתו
 לחילוכים ונקרא חצר לא"ס ונעסחית כי הוא ג"כ
 ונעסחית זרעו ולזה הקנו צצרכת ססמר ונחצר רע
 סהוא ג"י ת"ע ונקרא רע כנו סהוצאנו לעיל צחס
 חזוהר.

ד

אוד

דודש א'

לישרים

ולדעתו לזה כיוונו מארי דרזין לומר קודם עשיית כל הנוטות לסם יחוד דקציה וסכינתו ולכאורה אינו מוזן הלל קיי"ל ונוטות ח"ל כוונה ואף למיד נוטות לריכות כוונה די סיתכוון שעושה זה לסם נוטות ולנאי לריך סיוליא צעפתיו ואף אם יוליא צעפתיו די אם אומר שעושה זה לסם נוטות ולנאי ל"ל ונה שרונה לפעול צעפית הנוטות הלל הפעולה תצוא ונניחא ולדצרינו יוזן דהנה צארכו דמי סונסחית זרעו גורם שהספע וקדושה אסר פעל ועשה דרך ועשה נוטותיו נסתפק להקיא וא"כ יותר ה" עדיף שלא ה" ונקיים קום נוטות ואעפ"י שה" גרוע מאוד מאוד ניינו עתה שקיים והסחית זרעו יותר גרוע סכסכה קדושה צין החילונים ונעכצ הגאולה והנה קיי"ל חפ"י למיד נוטות ח"ל כוונה ונכל נקום אם כוון שלא ללאת לא ילא, וצפי כבוד חכמים פרק י"ד כהצ סונקטריגים אינם יודעין ונחצות אדם כי אם הקצ"ה לצדו, ולכן תקנו סיתוודה צפה כדי שלא יה" פ"פ לצ"ד לחלוק לכן יאמר שאינו נקיים הנוטות כ"א לסם יחוד ואם לא יצא ח"ו לכלל יחוד אלא סיתתפק ח"ו לא יה" דצר זה שהוא עושה לסם נוטות והספע אסר ירד ע"י עשיית אותן הנוטות לריכין לחזור למקורן ואעפ"י סע"י כחנעט הספע וניון וירוסלים שלמעלה ניינו יותר עוב נוטה סירד ח"ו לחילונים והננין צין ונדצרינו ונה ספעל יוסף צונארים שהוא צפור הלדיק יסוד עולם המסצור צר לכל הארץ סצטרם צא הרעצ קצל אוכל קדי העיר ונתן צחוכו וכת"י פ' וקץ וה"י האוכל לפקדון לארץ.

ועתה אחי ורעי ראו נא איך אנו לריכין לעשות תחבולה לצטל כל מעשה נוטות סעפיו ואף אם יועיל התחבולה הזאת אין לך לרה גדולה נחו והיט נכאוב כנכאוב הזה סיה" כל יגיעתיו צונעסה הנוטות ח"ו לריק וע"ז תקנו סיאמר הוא יפתח לצנו צתורתו ויטם צלציו אהצתו ויראתו ולעשות רטונו ולעצדו צלצו סלס לנענן לא כיגע לריק ולא כלל לצהלה כי כהצו חכוני הקצלה סצכל פעס צהולאות ז"ל נוולדין סידין רוחין וליבין ונגעי צ"א הנויטרים ונונהילים את אציהם אסר צראס אחרי נותו ולפענמים גם צחיהם והיינו דקאמר כסיעתח לצנו סנוכל לעצדו צלצו סלס איזה עצודה סכלצ הוי אומר זו הפילה וכסנתפלל צלצו סלס אז לא כיגע לריק ולא כלל לצהלה והנן.

דיוצא מזה דעון זה גרע מכל עצירות לעכין זה סצכל עצירות אעפ"י ספגס מאוד והסרה עליו רוח הקיא וגם למעלה עיבצ הספע ונלהספיע אליו ניינו נעטי נוטותיו אסר עשה נסאר קיים סלא כתרקון נמוכו כלום להחילונים ואחר סיקצל עונסו ויתמרק נכתונו עונותיו יכה לחיי עוה"צ ויקצל סכר נוטותיו, אכן עון סל הולאת זרע לא כן הוא אלא סכל נעטי הנוטות אסר פעל ועשה והנטיך הקדושה והטוב אל נקודת ליון נסתפק אל יניקת החילונים ולא נסאר לו נאנונה ואדרצה צונעטי נוטותיו נתן יניקה לקיא וזהו שאמר הזוהר ה"ל סהוצאנו לעיל כל חטאות דצ"נ כולהו חצלותא די"ל וחטאות דאוסיד זרעא נחצלי" ל"י ונחצלי" ארעא ר"ל ארעא ארץ העליונה וק"ל.

רבזה ונצואר הזוהר פ' קמות כיון דלא אסתפק הקדושה אל הקיא כ"א ע"י הסחתת זרע ועל ידי זה גצרו החילונים נס"ה על דא עלמא נחננוגגא זעיר זעיר פעולות החילונים לקלקל ולהציא מיני פורעניות דהיינו חרצא כפנא ונוחנא סהס מארי דדינא, ונסי"ה דמי" נסנת"י דאזלי וננסטא צעלמא ולא אסכחת כייחא כיון דכל נוטותיו צמלי ונצוטלים ודאי ווי ל"י להווא צ"נ קצ ל"י דלא אהצרי" צעלמא נסא"כ צסארי עצירות וצוה מחורץ דאין קום אדם יורד לגיהנם כ"א נוי סהסחית זרעו דצסאר יסראל אין אור סל גהינם סולטת צו וכדאי" צסלהי חגיגה אריצ"ל פ"י אין אור סל גהינם סולטת צו ק"ו נמוצח אהצ סאין עליו רק כעוצי ד"ז כונה סכים אין אור סולטת צו פושעי יסראל הנולאים נוטות כרימוון סנאמר כפלח הרנוון רקתך א"ת רקתך אלא ריקנין סצך מלאים נוטות כרנוון עאכ"ו עכ"ל וא"כ אין יורד לגיהנם רק הונסחית זרעו דעל הסאר עצירות הנוטות נגינים עליהם נסא"כ הונסחית זרעו דלא נסאר לו קום נוטה, ונסי"ה אונארים עליו אוי לרסע רע, וק"ל.

ומשה נוי אין עולה נסס כי לא נסאר לו קום נוטה סיעליהו נסס וסיזכה צו לחיי עוה"צ ונסי"ה כאמר עליהן אלה לדראון עולם כנצואר צוהר פ' נח והיינו כני דקאמר ולא חזי חפ"י סכינת"י דסכר עוה"צ אינו אלא סנתחין נניו הסכינה וק"ל.

רבזה ומחורץ נוי סחירת הזוהר צעסק התסוצה דודאי אין לך דצר סעוונר צפני התסוצה כי אף סיהיה העון גדול מאוד ספגס עד למעלה ואפ"י

נטיה

ספר

בינת יששכר

דרושים נחמדים מסו ומזהבים לכל זמן מועד מועדים בדברי חכמה ומוסר משיבולים בלשון הזהב לא ונקי ישמחו לב הסוגים ויפלו המעיינים

מדרב הנאון הגדול החסיד המפורסם מו"ח

ישכר בער בלאך

זליל שהי חביד בכמה קיק ובסוף ימיו בקיק מאסטרסדארף ואחיכ מילא מקומו רבינו החתם סופר זליל וכמה פעמים הסליג מאוד כשכתו ותרנו וקדושתו (כיכ בנוהגרש-ס) בעל המחבר ספר בני יששכר על המשניות בן הרב הגאון הגדול המפורסם וכי מהי שמשון חסיד זליל בעהמחים חוס' חדשים על המשניות וס' זוירות שמסון על המניח מתלמידי רבינו יהונתן זליל

נדסס ס"ח כפראג בהסכמת הגאונים ובראשם רבינו הנובי ואם חנקשה ככסף וכמטמונים וכי לא תמלחנה וכעת הולאתי לאור כעוה"י הקי צבי הירש בן אאמו"ר ר' אברהם חיים זל כעת מתגורר סקיק מיהאלטוויטן ישיא ואסר לשום אדם הן למדינה והן חן למדינה להדסים שנית את הס' הזה כמיש בהסכמת הני ושאי לא יעשו פולה ותכא עליהם ברכת טוב

Zu beziehen bei:
SCHREIBER H. MICHALOVCE
Slovensko.

ואח לדעת כי כתיב שנמלא בסי תיבת פכוים נוי פיו ועיג לאו היינו האומות שאנו יושבים בללס כי אנחנו מתסללים על שלומם וטובתם כמיש והוי מתסלל בשלומה של מלכות

נדפס בדפוס הרבני מו"ח משה גרינפעלד סבאלאווע שנת תרפ"ח לפ"ק

מכתבים

ב"ה

בנת הרב יב"י כש"ת מו"ה ר' צבי הרי"ש ז"ל מק"ק מיהאלטוויטן ר"ה להדפיס ספר הגסלא **בינת יששכר** מהגאון החסיד מו"ה ישכר בער ז"ל בלאך ומי לא ראה ולא שמע גדילת הגאון המחבר ז"ל וקדישת ספרו הגיל גילו ממחקים ופעם אחת כשהייתי מתגורר במקום אוי"ר זך פגשתי בספר זה ולא נחתי ולא שקעתי עד שהתקתי לי תמנות דבריו והגרי להזכיר שאל ידים איש את ידו להדפיס את הספר הזה שנית עד מלאת עשר שנים שימכור מה שהדפיס שלא להיות שלוחי מלואה חקן ובארית ישראל לא יעשו עולה והנה חבקש יודעי ומכירי ואת תלמידיי שיחזוקו ביד ר' זבי הג"ל וגם יתנו מעות קדימה שיוכל להסיק זממו אל הסועל ותבא עליהם ברכת טוב

קה"י קאשוי ח"י למנ"י ז"ל לסי' אחיק תפריח לסיק

הק' **שאו"ל בראך**
מנייטרא י"א

ב"ה

חזות איש מהיר במלאכתו מלאכת הקודש הוא ניהו כבוד אהיבי ידידי ורב חזיני הרב וכו' כש"ת מהו צבי הרי"ש ז"ל מסה אשר עלתה במחשבה טובה לפניו להחזיר עטרה ליושנה ולהדפיס אחרת ספר יקר הערך ומעט המליאות בשמו הקודש סי' ז' י' ת' י' ש' ש' כ' ר' דרוכים נסלאים מתוקים מדבש ונופת ליפים מנן הרהיב בעל תוס' חדשים על המשניות ודבר שפתים אך למותר יחשב להפליג בשבח הגאון המחבר וחיבורו כי המפורסמת אין לריך ראי' וסיק חזו בהסכמת הגאונים ושרי התורה ה"ה **הגב"י ומר"ם ברבי** בהולאה ראשונה בהם נתנו מהודם על"י בשתי ידים והרבו והרבו בשבחו מאוד נעלה ולא באתי בזה אלא למלאות רזון ידידי הג"ל לעורר את לב תלמידיי ומכירי ומיודע בכל מקומות מושבתם להחזיק בידו ולהיות מן המסייעים בכל אונם והונם למען יוכל להשיג את מטרת חסדו חסן ר' בידו יל"י ע"י שיבואו על החתום ויתנו מעות קדימה כנהוג ויקיימו בזה מלוא כפולה החזקות התורה והנותן דת לעם סגילתו יגן ויושע לכל החותמים בו בצרכה כפילה ומכופלת אורך ימים ושנות חיים חכות המחבר יעמוד לנו ולזרעינו לשוב במהי לארצנו בקבץ נדחיני

ז"ל כעמירת הכעמ"ח

פקיק מיהאלטוויטן ז"ל דריח חמח חרסיה לסיק

הק' **שמעון** בלאמ"ר הג"ל ר' ד"צ ז"ל
אביד דפה והגלילות

בהולאה הראשונה נדפסו הסכמות מנאוגי דורו אך מפני ההולאה הדפוס כי רבה הדפסתי רק חתימת ידיהם הק'

- הק' יחוקאל סג"ל לאגרא**
- הק' טאיר ברבי חפ"ק פ"ב
- הק' גרשון בטיא חיות זל"ה מניש אביד דמדינה
- הק' ברוך בהרבני המנוח ט' וואלף זצל"ה טרויסטיץ החונה פקיק סאהרליטין י"א
- הק' יעקב ביב טאיר פ"ה ז"ל חונה סה עיר חדש
- הק' סיכאל בכרך
- הק' יעקב גינצבורג
- הק' אליעזר סלעקליש

הסכמה

הסכמת הרב הגאון המפורסם אב"ד דקק פיעשבורג.

יששכר לפעילת סיעל חמים יולך לך היה סרב
כמאסיג כזהילל פיה ניי כבוד מהורר
יששכר בער כהרצ ההסיד המפורסם מו"ס המבין אל
אשר מנעוריו הלך בערבי אביהו לקויס מילי דאטח
אמר ללדיק כי טייב כתיב בקול בדעתו דעת הירס
אור ידרך מייס הוכח' מיכר ומצני יששכר יודעי כינס
לפחיס פה לבשר לך כמח דרטיס רבנן לכינס
למרחא פיניס אמר עם הכפר לפחית היבדיוס כמחברת
הקידש להעליה על מזבח הדפוס וכנס סיבב וכלך
למקום אחד ראשית חכמה יראה די דברים שצטייפ
ניחנו לכהוב וצוא אין אימר ואין דברים לומר קבלו
דעתי למשמע מניי כלכחא ככן כוס ראש וקידש דברו
מיכר ויראה כוולאיש מן כלב טכר כגני גחד ואימר
בגזרת דין נחיש עלי דרך מי טיסיג גבול יששכר
לדפוס ספק בינה יששכר מהייס דלמחיה מקר חמש
טשרכ שניס ידיו חקן עמו להעליה על מזבח הדפוס
להוציא חזירי לאורס כמדבר לכבוד כהורה. פ"ב י"ס
די וייד אייר תקמ"ה נפיק נאס

ה"ק מאיר ברבי חפיק הגל

הסכמת הרב הגדול אב"ד דקק פארדליין.

יששכר איש גבר צדקיים מברחים פנו מקיס לכן
מנה בן מנה של קדש כפול כגיטי כיה
בצמו כמפסיו ובמקומו מכדל אח כמקיס ב"ס
בדבריו כגיטימס נפיש כי השמוד כמחברת סרב
כמאסיג כמפורסם יולך כהוס משננער ללאה יליאחו
פושט ריבס בלדקחו ותורתו ימלכ אי נקי. כנקין
כפיו פושט גלוי כמחלוי של מפה לפיררן מהרדמה
אמנייס כמבדס לורך גביה וכפי כמחלוי גלוי ארך
ובראשט רביט נרשון מאור כגולס אביד דמדינה ישרא
ואני זקן ואינו לפי כבוד ככנכוס לכסכיס אך לספיר
אנשי פרדי כי חפלוו מחי יבאל לירי כמולס ספר
זכ לכנס ט. ולהבין אמרי כינס זכ רטוני יכקביס
יכסיס פ"י. דברי כחיחס כנדק. כוס יוס כ' כיצ
כיון ששרה נפשי לפיק

ה"ה ברוך בהרבני המנוח מ' וואלף זצלה"ה מרוסטיץ החונה בקה פארדליין י"ע א.

אמר המר"ל: יחר הסכמות אשר באו בדפוס כמסע הראשון לא יכלתי לדפוסם מהמת בלא נשאר
נייר חלק, ויקרוה הדפוס, וכנודו חסרון ל"ס.

אגרת מאדמיז הרב המאהיג גאון המפורסם

מה"י יחזקאל סג"ל לגדא אב"ד ור"מ

דקהילתינו בעה"מ נודע ביהודה וספר

צ"ח. להרב המחבר בגין הסמכה על ספרו.

ריש ירחא חליחא לגבר דממולא באוריין חליחא
כרואס אומר כרקאי היה כבוד אכוי איכ סרב
הגדול כמיוסלא ימופלג כחורה ויראה כבוד מוכרה
בער נריי. מכחצו קבלתי וגם כני מילי מעלייהא
כאגדהא בדברי חוכמה ידברים עוביס וכיחיס יודע
להוכיח בדברים נעימס כמחקבלים אמנס אחי חמה
וכי סכמס לריך להוכחס ומרגלא כפי כל המוכיחיס
כמפורסמס אשר ידעחיס כעמס לרוע כליבורא לא
נעלי רשות כמכנס כדרשניס כאמנס כי כער כמס
מורטיס מחורה משס כוכח חוכיה. ואס לגזיר על
משיגי הגבול בלא כל אדם שליט בשלו יכול כוא עממי
לנזיר בלא יריס טיס איש ידו לכדפוס דבריו כניח
ואיל לזכ משאר חכמי סדור ויראה כמו ששטיחי
כחצירי נידע כיסודס. ואס לשבח דבריו כדי טיקפין
זכני בלא כדברים משכמיס עמס כפרטו דברי אגדס
יד הכל מהשמיס ולריב כערדס חקלר וכי שלוי
כנפשו וכנפס איכ סדיס פרחג חקילעיה לפיק

ה"ה יחזקאל סג"ל לגדא

הסכמת הרב הגאון אב"ד דקק ג"ש ומדינות מעהריין.

אף אחי כמוכי כער וישר כדבר לפני להוציא נחלים
מבאר מים חיים אשר פעל ופשה סרב כמפורסם
כנוכי מפלד"ז סן כהמלומוי חכמה ידו סרב. חרב
חדס. אמנס באיש דרכו לכטש ללכטש לבש מדא מדח
חכמיס. מקטין עממו כחבל נעימס. מחסוס כהממיס
ויראה חטאו קידמה כחצירי טכרס עובס למידיס
שלא יחמיץ מלא דבר כממסיד טכרס עומד ושמא
פובר לזח חיוטן ידי עמו לכטלוו על מזבח כדפוס
יחלקס ביטקב ויפושט כישראל עד כנין סכריאל כ"ד
למטן כחמה חוחס פה קיק כיש יוס די פ"ז סיון תקמ"ב
ה"ה גרשון במ"א חיות זללה"ה מג"ש.

אחר גמר הדפסת הספר נתן אדמו"ר הרב הגאון המפורסם אב"ד
ור"מ דקהילתנו ובד"צ רבני מו"ש תוקף תפארת על החיבור זה
בזה הלשון.

כבוד הרב הגדול ה"ה מו"ה בער המבורג נר"ו אב"ד דק"ק סעמניץ
בא לקהילתנו פה והדפיס ספרו הזה כאן, ואחר שנגמר רוב
הספר העברתי עיני בהעברה בעלמא על קצת קונטריסים וראיתי שהם
דברי תוכחת מוסר ודרושים נעימים ומתקבלים, לא לבש לבוש גיאות
לאמור ראו כי אני מגלה דברים שכיסה עתיק יומין, ולא יונעם לו לחם
סתרים, להיות הולך רכיל ומגלה סוד, כדרך קצת דרשנים שבזמנינו, יען
שאינן להם יד ושם בנגלה ולא למדו שום מסכתא כסדר והם קוטפים
מלוח עלי שיחה שאינה נאה, ומעמיקים עצה במה שאינן להם יד וידברו
בגאווה, הרבה יש להרחיק מהם ומדבריהם, לא כן הרב הזה, אלא כל
עסקו בחיבור זה בדברים גלויים על פי ש"ס בבלי וירושלמי ומדרשים,
העלה דברים הניתנים לכתוב ובספר לרשום (גם העתיק דיני דוכן ודיני
פדיון הבן לכהנים זריזים בלישנא קלילא ובדרך חרוזים) לעומת דין
אומרים לפעלא טבא יישר כחו וחילו, וכל נדיבי עם יקחו ממנו הספר
במחיר כסף, הגדול לפי גדלו לפי כבוד הנותן וכבוד המקבל, דברינו
אלה לכבוד התורה ולומדיה יום ד' י"ג אב תקמ"ח לפ"ק פה פראג.

הק' יחזקאל סגל לנדא

הקטן מיכאל בכרך הקטן יעקב גינצבורג הקטן אלעזר פלעקלש

תיד בינת דרך יחיד יששכר

ואם חל יום ל"א ביום שיש בו תענית ציבור פודים אותו בו ביום ואוכלים הסעודה בלילה.

ח. תקנה קדומה לעשות סעודה בשעת הפדיון והיא סעודת מצוה כמבואר בא"ח (סי' תקנא) ומזמנים עשרה בני אדם כדי לפרסומי מלתא כשנאספו יחד יטלו ידיהם לסעודה והכהן המוכן לקבל הפדיון יבצע ויברך על הלחם תחילה, אמנם אם יש ת"ח ישראל באותו מעמד הוא קודם להכהן לבצוע ראשון, ואחר שאכלו כל א' כזית שלם שיעור המוציא אזי יעשו הפדיון כאשר יבואר להבא, וכה יאמר האב להכהן.

ט. קדוש עליון זיכה אותי עם בן בכור לאם, מוטל עלי לקיים מצותיו

כראוי ולפדות אותו, והנני מוכן לפדות אותו על ירך לש"י קב"ו, ושואל אותו הכהן במאי דבעי טפי אם בבנו הבכור או בדמי הפדיון, משיכו האב אני בוחר לעצמי בני הבכור, ויושיט האב דמי הפדיון להכהן ובאותו רגע שמושיטו קודם שיצא מידו ליד הכהן יברך האב שתי ברכות הללו, בא"י אמ"ה אק"ב וצונו על פדיון הבן, בא"י אמ"ה שהחיינו וקימנו והגיענו לזמן הזה.

י. ששכירך האב שתי ברכות אלו יקח הכהן דמי הפדיון ויקח מיד כוס של יין ויברך בקול רם בפה"ג ואם אין יין מצוי בעיר צריך לעשות הפדיון קודם נטילה כדי לסמוך אחריו ברכת המוציא ואח"כ אוכלים ושותים בשמחה של מצוה.

יא. היינו אם האב בחיים, ואם שמת האב קודם הפדיון יעמוד אחר במקומו לפדות את בנו, כמו אבי האב או אחי האב והקרוב קרוב קודם והוא גם הוא יברך ב' ברכות הנ"ל.

יב. לפקח על עסקי המת מי שמתה אשתו ראשונה ויש לו בנים הימנה, ונשא אחרת שלא הי' לה עדיין בנים וילדה בן צריך האב לפדות אותו דמצות הבכור אינה אלא בפטר רחם,

הגדה של

פסח

עלה זית

הגדה של פסח

עלה זית

הגדה זו מכילה ארבע מעלות טובות:

- א. מסודרת כשולחן ערוך בלשון השוה לכל נפש משולב עם ביאורים בסיסיים להבנת הדברים
- ב. הוצעה בצורה מפוארת עם שימת לב מיוחדת על הדרשות מהפסוקים
- ג. כולל ביאורים, בירורים, והערות שבאו בקצרה לעורר לב המעיין
- ד. כולל מאמרים מרבנן ותלמידיהם שבאו בארוכה לברר וללבן נושאים חשובים

מלוקט ומסודר ע"י

הלל שמעון בלאאמור"ר הרב יהודה דוב שימאנאוויטש

תשע"ו - ליקווד

מכון עלה זית

עריכת ספרים מהחל עד גמירא

alehzayis@gmail.com | 732.513.3466

FAX: 732.865.7002

מפעל הוצאת ספרי קודש

הקלדה | עריכה | עימוד | עיצוב | הדפסה

אמירת 'לשם ייחוד' קודם עשויות מצוה _____ קצה

קיום מצוה. וביום כ"ב סיון תקל"ז לפ"ק, השיב הנודע ביהודה תשובה ארוכה שבה דן על כל הנושאים שפתרונו הניע את מהור"ר בער לפנות אליו, ורק בסוף התשובה (נודע ביהודה יורה דעה מהר"ק סימן צג) מתייחס הנודע ביהודה ל'שאלה הרביעית' אודות אמירת 'לשם ייחוד'. בתשובתו זו עורך פולמוס גדול ע"י כך שהנודע ביהודה שלל אמירתו בצורה הרופה ובנוסף בוטה.

באמור, נושא זה כבר נדוּש ונסקך במשך שנות דור, ואנו לא באנו במאמר הנוכחי להציפו שוב, ואף לא ללקט ולאסוף את כל המקורות המדברים מענין זה בהרחבה, רק נשתדל להתמקד בבירור דעת ושיטת בעל הנודע ביהודה, לירד לעומק כוונתו בתוך התשובה, לחשוף כל היסודות הטמונים בדבריו הקצרים, ובעיקר להצביע על מקומות אחרים בכתביו ובכתבי תלמידיו המפיקים אור על התשובה המפורסמת.

במיוחד נעזרנו בדרשה אחת בלתי ידועה שנשא הנודע ביהודה לפני בני קהילתו בפראג בשנת תק"ל. דרשה זו ראתה אור לראשונה לפני כמה שנים (תש"ע) הודות לפועלו הטוב של הגר"מ כהנא שליט"א שהדפיסה מעצם כתיב"ק של בעל הנודע ביהודה. וראה זה פלא, דברי תורתו של בעל הנודע ביהודה העניינים בתשובתו המפורסמת הנ"ל עשירים הם בדרשה זו. עד כי משלימים הם זה את זה, ובמאמר זה סקרנו כמה השוואות והשלמות בין התשובה להדרשה הנ"ל.

בכותרת לאגרת השנייה של הנודע ביהודה ובית דינו, הכולל בתוכו תלמידו בעל תשובה מאהבה) כבוד הרב הגדול ה"ה מו"ה בער המבורג נר"ו אב"ד דק"ק סעמניץ בא לקהילתנו פה והדפים ספרו הוזה כאן. ואחר שנגמר רוב הספר העברתי עיני בהעברה בעלמא על קצת קונטרסים וראיתי שהם דברי תוכחת מוסר ודרושים נעימים ומתקבלים. לא לבש לבוש גיאות לאמר 'ראו כי אני מגלה דברים שכיסה עתיק יומין' ולא יונעם לו לחם סתרים להיות הולך רכיל ומגלה סוד בדרך קצת דרשנים בזמנינו יען שאין להם יד ושם בנגלה ולא למדו שום מסכתא כסדר והם קוטפים מלוח עלי שיחה שאינה נאה ומעמיקים עצת כמה שאין להם יד וידברו בגאווה הרבה יש להרחיק מהם ומדבריהם. לא כן הרב הזה אלא כל עסקו בחיבור זה בדברים גלויים ע"פ ש"ס בבלי וירושלמי ומדרשים. העלה דברים הניתנים לכתוב ובספר לרשום - גם העתיק דיני דוכן ודיני פדיון הבן לכהנים זרויים בלישנא קלילא ובדרך הרזים - לעומת דין אומרים לפועלא טבא וישר כחו והילוו וכו' יום ד' י"ג אב תקמ"ה לפ"ק פה פראג. הקמן יחזקאל סג"ל לנדא [ואחריו חתמו עוד שלשה דיינים והשלישי הוא בעל תשובה מאהבה].

הרי שמכל שלש מאות עמודים שבספר 'בינת יששכר' הזכיר הנודע ביהודה במיוחד את הקטע אודות פדיון הבן, בתוך כדי דיבור כשהוא משבח המחבר שלא גילה נסתרות, ודווקא שם מופיע נוסח ה'לשם ייחוד'.

SHARON FLATTO

THE KABBALISTIC CULTURE
OF EIGHTEENTH-CENTURY
PRAGUE

*Ezekiel Landau (the 'Noda Biyehudah')
and his Contemporaries*

The Littman Library of Jewish Civilization

Several other overlooked writings from Landau's Prague years also reveal that he tolerated, and possibly advocated, the use of general *kavanot* during his years as chief rabbi. Perhaps most impressively, the *leshem yihud* formula appears in most of the *siddurim* published in Prague (in 1757, 1782, 1784, 1804, 1833, 1834, and 1836), during Landau's and his disciples' careers.¹⁰⁸ This formulation is most frequently included in blessings recited on various holidays and during certain ceremonies, particularly before the annulment of vows on the eves of Rosh Hashanah and Yom Kippur as well as before the blessings for the four species and sitting in booths on the Sukkot festival. Remarkably, despite Landau's public opposition to reciting these formulas, he appears to permit, and certainly does not impede, their repeated reprinting in the standard Prague prayer books intended for the community at large. Kabbalistic formulations invoking the Holy One, blessed be He and the Shekhinah are also routinely incorporated into liturgical texts included in the Prague *Tikun nefesh* prayer book.¹⁰⁹ By contributing to this work, published at the height of his Prague career, Landau seems to have endorsed the use of these kabbalistic formulations by members of his community. In 1784 he also gave an approbation for *Or layesharim*, a collection of sermons by the prominent Prague preacher Zerah Eidlitz.¹¹⁰ Since Eidlitz promotes Lurianic *kavanot* and the use of general *kavanot* in the first homily of this book,¹¹¹ Landau's endorsement once again suggests that he approves of the popularization of these kabbalistic prayers.

Notably, a Haggadah was recently discovered that was owned during the late 1780s by Fleckeles, one of the most important transmitters of Landau's teachings and practices. The margins of this Haggadah contain *leshem yihud* formulas to be recited before the blessings on the four cups of wine, penned in Fleckeles' hand. Since these marginal glosses were probably written during the late 1780s when Landau was the most influential rabbi in Prague and certainly the most

¹⁰⁸ See e.g. *Maḥzor*, published by Judah Lipmann and his brothers (Prague, 1756 or 1757), i. 125a–126a; *Maḥzor*, published by Bezalel b. Samuel Fleckeles and Samuel b. Leizer Bahur (Prague, 1782), i. 126a, 128a–b; *Seliḥot*, published by Bokh (Prague, 1784), 58a and another edition he published the same year, 102a; *Maḥzor*, published by Sebastian Diesbach (Prague, 1804), i. 76b–77a; *Maḥzor*, published by Moses Landau (Prague, 1833), 1; *Maḥzor*, published by Moses Landau (Prague, 1834), 2b; *Maḥzor*, published by Moses Landau (Prague, 1836), ii. 153b–154a, 158a–b.

¹⁰⁹ See e.g. *Tikun nefesh*, 23b, 28a–b.

¹¹⁰ Landau's approbation for *Or layesharim* was given on 30 Nov. 1784.

¹¹¹ See Eidlitz, *Or layesharim*, sermon 1, 22. Here Eidlitz endorses the *kavanot* discussed in Ricchi's Lurianic work *Mishnat ḥasidim*. On Landau's approbation for the first volume of this work, see Part II. In this sermon Eidlitz also reiterates that Israel can affect the unification of the Holy One, blessed be He and the Shekhinah through various deeds, particularly through sexual activity performed in holiness. See *Or layesharim*, 11, 13.

influential rabbi for Fleckeles,¹¹² the latter would not have inserted these kabbalistic formulations had it been against the wishes of his teacher. In fact, it is quite probable that the recitation of the *leshem yihud* formula during the Passover seder was Landau's custom as well. However, in *Teshuvah me'ahavah* Fleckeles notes, at least for the public record, that although Landau did not recite the *leshem yihud* and other kabbalistic formulas, he did not protest against his congregants' use of these liturgical formulations.¹¹³ These remarks illustrate that, at the very least, Landau did not categorically oppose general *kavanot* and other kabbalistic formulations that members of Prague Jewry had adopted. Had he viewed the recitation of these extra-liturgical prayers as contravening Jewish law, he would surely have protested these practices in his community.

To sum up, Landau's condemnations of the use of *kavanot* are motivated not by a rejection of the *kavanot* per se, but primarily by his repudiation of the Sabbatians and the 'new hasidim', who, he repeatedly asserts, pray according to the mysteries. In fact, as demonstrated, despite his criticism of the use of *kavanot*, several sources indicate that he tolerated and probably advocated the use of both general kabbalistic and Lurianic *kavanot* by those proficient in rabbinic studies.

Notwithstanding his complex attitude towards the *kavanot*, which he both criticizes and accepts, he repeatedly emphasizes the theurgical functions of the commandments. Echoing Ibn Gabbai and numerous other kabbalists, he even challenges Maimonides' conception of the commandments, arguing instead that each detail of the commandments fulfils a need on high. He describes such theurgical notions, some of which appear in ancient rabbinic texts, by using later theosophic terminology. Moreover, like most kabbalists, he frequently singles out the mystical and theurgical efficacy of prayer and Torah study. In particular, in his Prague sermons he accordingly appropriates many kabbalistic motifs in order to urge Prague Jews to consecrate their prayers, Torah study, and repentance to the kabbalistic goal of redeeming the Shekhinah. These findings begin to redress scholarship's unfounded portrayal of Landau's categorical repudiation of mystical prayer, performing the commandments with theurgical intentions, and even the use of general and Lurianic *kavanot*.

¹¹² Fleckeles seems to have written these marginal glosses between 1784 and 1790. Since this Haggadah was first published in Prague in 1784, this is the earliest possible date for them. A comparison of Fleckeles' earlier and later handwriting indicates that he wrote these glosses during his younger years, probably in his thirties, so they were probably composed during the late 1780s.

¹¹³ Fleckeles, *Teshuvah me'ahavah*, i, no. 90.